

NAGLAŠEVANJE PRASLOVANSKIH *-y/-bv-* OSNOV ŽENSKEGA SPOLA¹

Članek obravnava praslovansko naglasno rekonstrukcijo *-y/-bv-* osnov in prestrukturiranje tistih indoevropskih naglasno-prevojnih paradigem, iz katerih so se le-te razvile. Sistemske spremembe v razvoju iz praindoevropsčine proti praslovanščini so pri teh osnovah primerljive s sistemskimi spremembami, ki so jih utrpeli druge praindoevropske atematske osnove.

The paper treats the Proto-Slavic accentual reconstruction of *-y/-bv-* stems and the restructuring of the Indo-European prosodic/ablaut paradigms from which they developed. The systemic changes in the development from Proto-Indo-European to Proto-Slavic with respect to this stem type are comparable to the systemic changes that other Proto-Indo-European athematic stems underwent.

1 Enozložne osnove

1.1 Zanesljivo praslovanska sta primera **krȳ* in **brȳ* z domnevno končniško naglašeni R **.bvé*. Prvi primer rekonstruiramo na osnovi sln. IT ed. *krî ž.*, R *krvî*, hrv. čak. IT ed. *kri ž.*, R *krvi* (Cres),² stolpj. IT ed. *kry ž.*, R *krwie*, slovin. *krā ž.*, R *krávė*. V ostalih jezikih je imenovalniško funkcijo prevzela prvotna tožilniška oblika **krǣvb*, npr. csl. *krǣvb*, kar je bistveno pripomoglo k temu, da se beseda danes skoraj povsod sklanja po *i*-jevski sklanjatvi, prim. štok. *křv ž.*, R *křvi*, rus. *krǫvb ž.*, R *króvi* itd. Vzpostavitev popsl. I < T ed. **krǣvb* namesto starega **krȳ* temelji na načelu, po katerem se v psl. ali kasnejših atematskih sklanjativah izenačijo oblike IT. V sln., stolpj., slovin. in delno v čak. se je nasprotno stara imenovalniška oblika razširila tudi na tožilnik. Atematske stranskosklonske oblike zasledimo tudi v drugih jezikih, npr. R ed. v srb. csl. *otb krbve svoixb ne prǣzrěti*,³ strus. R ed. *króve*,⁴ stč. R ed. *krve* itd.

1.2 Medtem ko psl. naglas oblike za I ed. lahko neposredno ugotavljamo le na

¹ Članek predstavlja del rezultatov o naglaševanju psl. večzložnih imenskih osnov, ki so ob finančni pomoči Humboldtovega sklada nastajali na Inštitutu za splošno in indoevropsko jezikoslovje univerze v Regensburgu. Raziskava je s financiranjem Ministrstva za znanost in tehnologijo Republike Slovenije dalje potekala na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani. Doslej sta bili objavljeni razpravljani o naglaševanju nosniških osnov srednjega spola (*Linguistica* XXXIII, 227–241) in nosniških osnov moškega spola (*SSJLK* XXIX, 29–48). Razpravljanje o naglaševanju psl. osnov na *-s-* bo izšlo v *Razpravah drugega razreda SAZU* XV.

Gradivo iz posameznih slov. jezikov, za katero vir ni naveden, je citirano po dostopnih večjih, praviloma enojezičnih slovarjih. Sln. nar. gradivo, za katero se vir ne navaja, je citirano po Pleteršniku ali po kartoteki za Slovenski lingvistični atlas, ki jo hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

² Navaja JURIŠIČ, *Rječnik govora otoka Vrgade*, 100.

³ MIKLOŠIČ, *Lexicon palaeoslovenicum-graeco-latinum*, 315.

⁴ UŠAKOV, Akcentologičeskij slovar' drevnerusskogo jazyka XIV veka, 170.

osnovi sln. *krī* < **kr̥y̯*, je treba pri naglasni rekonstrukciji stranskosklonskih oblik upoštevati stanje v drugih slovanskih jezikih. Že omenjeni strus. atematski R ed. bi kazal na **kr̥b̥ve*, vendar je takšno naglaševanje verjetneje treba pripisati paradigmatski izravnavi po prevladujočem strus. I = T ed. *króvb* < **kr̥vb̥*, po katerem se je v rus. vzpostavila tudi analogna vokalizacija korenskega vokalizma. Enaka naglasna posplošitev se je izvršila tudi v nekaterih drugih jezikih, npr. R sln. *krvī*. Redkejši zapisi tipa strus. *bez krově*⁵ kažejo na prvotno premičnost, kar ustreza spoznanju, da cirkumfektirane (korensko naglašene) praslovanske oblike narekujejo končniško naglaševanje ustreznih stranskosklonskih oblik. Takšno naglaševanje roditeljske oblike potrjuje še slovin. R *krávě* in kašub. R *krěv'e*. Strus. R ed. *króve* je v odnosu do *krově* forma faciliior, iz česar sledi, da je za psl. sklanjatev v ednini upravičeno nastaviti sledeči naglasni vzorec (dalje NV):

I ed. **kr̥y̯*

R ed. **kr̥bvé*

T ed. **kr̥vb̥* itd.

1.3 Naglasna premičnost navedenega primera spominja na premičnost prav tako atematskega, čeprav zaimenskega primera **ry̯*, R **tebé*, kjer je mogoče sklepati o podedovani premičnosti, saj jo izpričuje tudi lit. *tù*, R *tavēs*.⁶ Stprus. I *toū* izkazuje rastoče intonirano prabaltoslov. **tū* < ide. **tū* (poleg **tu*), iz česar sledi, da je psl. cirkumfleks treba razložiti z reinterpreteranim Meilletovim zakonom, po katerem predpsl. akut v premičnem naglasnem vzorcu metatonira v (stari) cirkumfleks.⁷ Primer **kr̥y̯*, R **kr̥bvé* je torej izvedljiv iz poide. **kr̥ū-s*, R **kruy-és*, kar je po šibkosklonskih oblikah prenarejeni ide. korenski samostalnik **kr̥y̯H-s*,⁸ R **kruH-és*. Iz domala enakih praoblik **kr̥ū-s*, R **kruy-os*⁹ je izvedljivo srir. *crú*, R *cráu*, *cró* 'kri'. Rekonstrukcija I ed. **kr̥y̯H-s* temelji na spoznanju, da končniško naglašene šibkosklonske oblike korenskih samostalnikov narekujejo korensko naglašene krepkosklonske oblike,¹⁰ in na razlagi, po kateri je let. *kreve* 'strjena kri, krasta', projicirano **kreuHiH₂* ali **kreuHi̯aH₂*, tvorjeno na osnovi krepkosklonske osnove.

1.4 Naglasna krivulja psl. primera **kr̥y̯* ž., R **kr̥bvé*, T **kr̥vb̥* je enaka krivulji, ki jo zasledimo tudi pri drugih psl. imenskih atematskih primerih, npr. **koré* m., R **korené*, T **körenb*,¹¹ **dbt'í* ž., R **dbt'eré*, T **d̥bt'erb*, le da je v teh primerih treba zaradi trizložnosti stranskosklonskih oblik pri nekdanjih krepkosklonskih oblikah

⁵ Navaja KOLESOV, *Istorija russkogo udarenija*, 76.

⁶ Nosnik v roditeljski končnici je v končni konsekvenci analogen po T, izglasni -s pa po R ed. imenske sklanjatve (STANG, *Vergleichende Grammatik der baltischen Sprachen* (dalje VGr.), 250). Sti. *táva* je najverjetneje naglasna inovacija. Prvotnost naglasa **teyé* se zdi verjetna zlasti zaradi vzporedne oblike psl. R, T ed. **sebé*, ki je primerljiva z lit. *savēs* in dalje z gr. T *ἔῆ*.

⁷ O reinterpreteraciji Meilletovega zakona na kakem drugem mestu.

⁸ Laringal je dokazljiv v tvorbi s sigmatsko pripono sti. *kravíš-* = gr. κρέας.

⁹ Razlika je le v posplošitvi roditeljske končnice -os. Iz kelt. gradiva prvotni naglas seveda ni razviden.

¹⁰ O tem SCHINDLER, *BSL* LXVII, 31–38.

upoštevati naglasni umik z medglasnega cirkumfektiranega samoglasnika, npr. psl. *d̥t'erb ← *d̥t'erb, lit. *dūkterj* < *dhugHtérŋ = sti. *duhitáram*.

1.5 O slabše izpričanem primeru *br̥ž ž., R *br̥vé* glej 2.4.

2 Dvo- in večžložne osnove¹²

2.1 Dokazljivi, zadovoljivo izpričani primeri psl. ali popsl. nepremičnega, na prvem samoglasniku naglašena vzorca (tip a) -y/-bv- osnov so psl. *kúry 'cipa', *ǫty 'divja raca', *tǫky 'buča', *žbrny 'ročni mlin, žrmlje' in *búky 'bukev, črka'. Vzorec

I ed. *búky

R ed. *búkbve

T ed. *búkbvb itd.

dokazuje csl. I ed. *buky* ž., R *bukbve*, *bukbvi*, T *bukbvb*, *bukovb*, sln. *búkev* ž., R. -kve, nar. tudi *búkev* ž., R. -kve poleg *búkva* ž., hrv., srb. *bŭkva*, bolg. *búkva* ž., rus. *búkva* ž., strus. *búky* ž., R *búk(b)ve*. Primer *búky, ki je izposojen iz prazahgerm. *bōkū,¹³ dokazuje le, da je bil takšen NV v psl. možen. V nekaterih primerih I ed. na -y ni več empirično dokazljiv, npr. csl. I ed. < T ed. *tykovb* ž., R *tykvi*, O ed. *tykviju* (za neizpričano I ed. *tyky ž., R *tykbve), nar. sln. I ed. *tíkva* ž., R *tíkve*, kajk. *tíkvo*, čak. (Novi) I ed. *tíkva* ž., R mn. *tīkāv*, (Vrgada) I ed. *tíkva* ž., R -ē, I mn. *tīkve*, R *tīk'āv*, štok. I ed. *tíkva* ž., R mn. *tīkāvā/tīkvi*, bolg. *tíkva* ž., rus., ukr. *týkva* ž., polj. *tykwa* ž.; odstopa č. I ed. *tykev* ž., R *tykve*.¹⁴ Beseda etimološko ni zadovoljivo pojasnjena,¹⁵

¹¹ Glej SSJLK XXIX, 33.

¹² Iz razpravljanja so zaradi csl. evidence izključena glagolska abstrakta tipa csl. *žetva*, *šetva*, *kletva*, *molitva* < *-tuā. Sln. in zahslov. nasledniki, ki bolj ali manj dosledno sovpadajo s nasledniki psl. *-y/-bv- osnov, so se slednjim lahko priključili šele po odpadu šibkih polglasnikov. Po tem pojavu so oblike za R, D, M in O mn., v sln. pa še za R, D in M ed. ter I mn., sovpadle z oblikami stare -y/-bv- sklanjatve.

¹³ Običajno je pojmovanje, po katerem je psl. *búky izposojeno iz got. mn. *bōkōs* 'pisava, pismo, knjiga' ob ed. *bōka* 'črka', neizpričano gotovo tudi *'bukev', oziroma iz predgot. *bōkō (literaturo navajata med drugimi VASMER², I, 236 in BEZLAJ, *ESSJ* I, 53). Domneva je sicer možna, čeprav se zdi fonetično verjetneje izhajati iz prazahgerm. *bōkū v času pred premikom soglasnikov in sovpadom I ed. s T ed. v prid slednjega na neki predstopnji stvn., prim. ohranitev končnice starega I ed. v ags. primerih s kratkim korenskim vokalizmom, npr. *gifu* < *gebō. K psl. *u* za prazahgerm. *ǫ* prim. psl. *dúnajb < prazahgerm. *dōnajiō (stvn. *tuonowa*) < lat. *Dānubius* (KLINGENSCHMITT, ustno). Manj verjetna se zdi izposoja iz stsrn. *boke*, kar zagovarja KNUTSSON, *Acta universitatis Lundensis* XXIV/9, 53 ss. Za 3. st., ko so Slovani domnevno prodrli do Visle in Dnjestra, kjer so se spoznali z bukvi (vzhodno mejo buke navaja SCHRADER-NEHRING, *Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde*², I, 170), kakor tudi za 6. st., ko so prišli v stik s pismenstvom, zaradi še ne izvršenega visokonemškega premika soglasnikov ni mogoče razlikovati med bodočo visoko in spodnjo nemščino.

¹⁴ Nepričakovano kračino izkazujeta še stč., č. *bukev* in *rakev*. Če izvzamemo glagolska abstrakta tipa č. *prástevl/prástva* < *prēd- + *-tva (rekonstrukcija s pripono -tva temelji na primerjavi z balt. pripono *-tuā, variantno tudi *-tuījaH₂, ki tvori pretežno imena dejanj, prim. lit. *mártvė* 'kuga' (iz kavz. *marýti*, *mara*), *nāštivos* (ž. mn.) 'nosilnica' k *nēšti* 'nesti', *brástva*

zato za nadaljnjo argumentacijo ni primerna. Primer **kúry* izkazuje enako naglaševanje kot besedotvorni predhodnik **kúrb*, primer **ǫty* pa kot vzporedni tvorbi **ǫtb*/**ǫti*+ca. Nastanek nepremičnega NV opisanega tipa je v naslednjem odstavku prikazan na primeru **žbrny*.

2.1.1 Primerjava med csl. (po -i-jevski sklanjatvi prenarejeni) I mn. *žrbn(b)vi*, (po -a-jevski) M mn. *žrbnbvaxb* in sln. I ed. *žrnev* ž., R *žrnve*, ki vsebuje novi cirkumfleks, narekuje rekonstrukcijo psl. **žbrny* ž., R **žbrnbve*. Psl. akut je neposredno dokazljiv v čak. (Vrgada) *žrvan/žrvanj*, kjer je premet kakor v sln. nar. *žrven*, *žrvna* (Bela krajina) najprej nastopil v stranskih sklonih zaradi skupine -*ǵnv*-V-, ki ne ustreza preferenčni strukturi zloga, in se nato posplošila tudi na IT ed.¹⁶ V sevsl. je dokazljiv psl. zbirni samostalnik **žbrna*, prim. polj. IT mn. *žarna* ž., R *žar(e)n*, ki se je drugje femininiziral, prim. rus. *žerna*, ukr. *žorna*, brus. *žórny* mn., č. *žerna* 'žrmlje', vse ž. spola. Iz tega je sekundarno nastal novi edninski samostalnik, izpričan npr. v rus. nar. *žernó*,¹⁷ č. *žerno* 'mlinski kamen'.¹⁸ Enaki osnovi sta dokazljivi v balt. jezikih. Psl. **žbrny* ustreza balt. **gírnū*-, izpričanem v let. množinskem samostalniku *dziřnus* ž., DO *dziřnūm* (dv.), M *dziřnūs* 'žrmlje, mlin'¹⁹ (variantni let. I mn. *dziřnavas*

'prehod v reki' k *bristi*, *bred*- 'bresti'; druga funkcija te pripone je tvorba zbirnih samostalnikov, prim. lit. *biržtva* 'brezov gozd') izkazujejo dolžino korenskega samoglasnika le izposojenke *pánva* 'ponev', *láhev* 'steklenica', *církev*, stč. *cierkev*, R *cěekve* ter domače *moutev*, stč. *mútev*, prim. polj. *mątew* 'žvrklja', *látka* 'lonc' in *rúžha*.

¹⁵ ILLIČ-SVITYČ, *Ētimologiġeskie issledovanija po russkom jazyku* I, 21, neprepričljivo povezuje s psl. **tykati* (ker se ob buĉah zatikajo oporne palice, da lepše rastejo). Verjetneje gre za izposojenko iz neznanega vira. Do sedaj najverjetnejšo predlogo podaja GINDIN, *Ētimologiġeskie issledovanija po russkom jazyku* II, 88 ss., ki domneva isti (po Gindinu pelazgijski) izvor kot za gr. *σῦkov*, beot. *τῦkov*, lat. *ficus* in arm. *řuz*, R -*oy* 'figa'.

¹⁶ Enako je razločljivo štok. *žrvanj*, R -*nja*, kjer je nastopila podaljšava pred soglasniško skupino tipa -*rv*-, prim. enako *kūrva*, (ĉak. (Hvar) *kūrba*, vendar R mn. *kūrob*), *mūrva*, *dřvni*, *křvni*. Podaljšava ni dosledno izvršena. Najveĉ odstopanj se najde pred dolgimi samoglasniki, npr. štok. *žěnskī*: *žěnka* (IVŠIĆ, *Gesammelte Schriften zum slawischen Akzent*, 247). Vprašanje izvora palatalnega *n* tu ni bistvenega pomena; verjetno gre za analogijo po tipu štok. *ĉěšanj*, R *ĉěšnja* ob *ĉěsan*, R *ĉěsna*. Zaradi spremenjenega izglasja je prišlo do spremembe slovniĉnega spola. Drugaĉna rešitev soglasniške skupine -*ǵnv*- je redukcija glasu *v*, ki jo zasledimo v sln. nar. (bkr.) *žrn*, R -*a*, štok. nar. (Dubrovnik) *žřn*, R -*a* in novem zbirnem samostalniku **žbrnbva* > čak. (Novi) IT mn. *žřna*, (Vrgada) IT mn. *žřn^oā*, R *žřv^oān*. Od tod je tvorjen novi I ed. srednjega spola čak. (Novi) *žřno*. Sln. *žřmlje* s. predstavlja zbirni samostalnik (projicirano) **žbrnbvje*. Tvorba je razmeroma mlada, saj bi sicer moralo priti do drugaĉne vokalizacije psl. polglasnikov. Prvotni zbirni samostalnik je danes femininiziran in tvori novo ed. *žřmlja* 'roĉni mlin'.

¹⁷ *Slovar' russkix narodnyx govorov* (dalje SRNG) IX, 142.

¹⁸ Csl. *žrbnbvb* 'mola' je gotovo posamostaljen pridevnik, prim. v pridevniški funkciji csl. *žrbnbvb* 'molae'. Rus. *žěrnov* 'mlinski kamen, žrmlje' in č. *žernov*, R -*u*, stč. *žrnov* lahko prav tako predstavlja posamostaljen prid. **žbrnovb*, prim. rus. nar. *žěrnov*, -*a*, -*o*, npr. *žěrnov ulog* 'prostor v izbi, kjer so spravljene žrmlje' (SRNG IX, 142), k besedotvorju prid. **bukovb*. Navedeno gradivo skratka ne postavlja pod vprašaj domneve o psl. *-*y*/-*bv*-osnovi.

¹⁹ BRUGMANN, *IF* XVII, 488; ENDZELIN, *Lettische Grammatik*, 310. Ker se dolgi *-ū*- v let.

je kakor *pelavas* (ob *pelus*, *peluvas*) 'pleva' razložljiv s samoglasniško harmonijo iz **dziřnuvas*)²⁰ < **dziřnuvās*, slednje pa je nastalo s prodorom končnic ženske -ā-jevske sklanjatve, ki ga zasledimo tudi v psl. D, M in O mn. -y/-bv-osnov.²¹ Na enako tvorbo utegne kazati stprus. *girnoywis* 'žrmlje',²² če zapis predstavlja izgovor **girnuwis*.²³ Praslovanskemu **žřna* ustreza lit. množinskemu samostalniku ž. spola *girmos* in let. *dziřnas*. Obe za psl. in prabalt. dokazljivi osnovi imata vzporednice v germ. jeziki, kjer se dosledno pojavlja -e-jevska prevojna stopnja korenskega samoglasnika, prim. got. (enkrat izpričano) *asilu-qairnus* 'mlin, ki ga vrti osel',²⁴ stvn. *quirn*, *kurn* ž. 'mola',²⁵ ags. *cweorn* < **k^wernū*²⁶ in stnord. *kvern* ž. 'mlinsko kolo, žrmlje' < **k^wernō*. Iz iste rekonstrukcije je izvedljivo stvn. *quirna* ž., s. n. *Quirne*, kjer je korenski samoglasnik očitno analogen po stvn. u-jevski osnovi *quirn*. Prevojna razmerja silijo k domnevi, da se je skupni predhodnik baltoslov. in germ. besed sklanjal tako, da so bili krepki skloni naglašeni na korenu, šibki pa na končnici, npr. I ed. **g^hérH₂nō* (za -*nōū*), R **g^hrH₂nuū-és*. Izglasje I ed. *-ō je kakor v primerih tipa psl. **žěly* prešlo v *-y, podrobneje o tem v odstavku 2.3.3.1. Zložnost pripone *-*nuū*- namesto pričakovane nezložnosti *-*nu*- je v psl. utegnila nastopiti analogno po predhodnikih primerov tipa psl. **svėkrý* ž., R **svėkrvė*, s katerimi je nekaj oblik glasoslovno sovpadlo in kjer je le-ta podedovana; vsaj v germ. pa poleg tega obstaja še možnost glasoslovne razlage nastanka -*nuū*- po Sieversovem zakonu. Ta predvideva razvoj vsakega pedsamoglasniškega *i* ali *u* v *iū* oziroma *uū*, če šteje neposredno pred drsnikom stoječi zlog najmanj tri more. Zbirni samostalnik obravnavane besede se je verjetno glasil **g^hrH₂náH₂*. Pragermanščina je posplošila vokalizacijo krepkih sklonov rednega vzorca, prabaltoslovanščina pa vokalizacijo zbirnega samostalnika in šibkih sklonov rednega vzorca ter naglaševanje krepkih sklonov.²⁷ Nadaljnja razmišljanja o izvoru rekonstruiranih osnov za tukajšnje potrebe niso neobhodna. Treba je pripomniti le, da gre po vsej verjetnosti za poide. tvorbo, saj drugi jeziki v poimenovanju za 'težak (kamen)' > 'mlinski kamen' izpričujejo drugo polno stopnjo

DO in M mn. najde pri vseh -u-jevskih množinskih samostalnikih (npr. DO, M *ragūm* 'sanem, s sanmi'), STANG, *VGr.*, 218, in ENDZELIN, n. m., ne izključujeta možnosti, da gre za vpliv dolgega samoglasnika v M mn. -i-jevskih osnov (lit. -*ysè*), ki se je podaljšal analogno po balt. M mn. -ā- in -iūā-osnov na lit. -*ose*, -*ése* ter O, M mn. na -*ysna*.

²⁰Prim. let. pripono -*tava* za balt. *-*tuā*, npr. mn. *kartavas* 'vislice' : lit. *kártuvės* 'isto' (LESKIEN, *Die Bildung der Nomina im Litauischen*, 566) < **kartuū(i)ās*.

²¹O tem LESKIEN, n. d., 244.

²²*Elbinger Vokabular*, 317.

²³Tako POKORNY, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch* (dalje IEW), 477. BRUGMANN, IF XVII, 488, zapis popravi v **girnōwis*.

²⁴Slovnični spol iz sobesedila ni določljiv, glej BRAUNE-EBINGHAUS, *Gotische Grammatik*¹⁹, 77.

²⁵STARCK-WELLS, *Althochdeutsches Glossenwörterbuch*, 469.

²⁶Pragerm. -*ū*-osnova je dokazljiva s preglasom v stvn. in ags.

²⁷Tipološko je takšna domneva legitimna, prim. sti. *yātar*- 'svakinja' < **iūH₂ter*- za ide. **iénH₂tōr*, R **iñH₂tres*, eventualno **iñH₂térs*.

korena, prim. holokinetično osnovo **g^hraH₂u-on-* > RV I ed. *grāvā*, T *grāvānam*, O *grāvñā*, T mn. *grāvnas* (tip *rājan-*) 'kamen za prešanje some', stir. *bró*, R *broon* 'mlinski kamen, žrmlje', kimr. *breuan* ob sekundarnem zbirnem samostalniku **g^hraH₂(u)onaH₂* > arm. *erkan* (-ā-osnova) 'mlinski kamen'.²⁸

2.1.4 Enako kot nasledniki psl. NV tipa **týky* se v sln., hrv. in srb. naglasno obnašajo romanske in germanske izposojenke, katerih korenski vokalizem se je pri Slovanih zamenjal z dolgim, npr. sln. IT ed. *brěškev* ž., R *brěskve* poleg *brěskva*, štok. *brěskva*, nar. *prāskva*, čak. *brěskva*, bolg. *prāskva*²⁹ < vulg. lat. *persca* za *persica*;³⁰ sln. *blītva*, štok. *blītva*, nar. *bitva* (Dubrovnik), čak. *blītva* iz rom. **blēta* (furl. *blede*, tosk. *bieta*) < **bētula*, kar je pomanjševalnica k *bēta* (jit. *veta*, prim. zgoraj štok. nar. *bītva*); sln. *mūrva*, čak. (Vrgada) *mūrva* ž., R mn. *mūr^hāv*, štok. *mūrva*³¹ za lat. *mōrus/m*, štok. *spūžva* (poleg čak. (Cres) *spūža*, (Vrgada) *spūga*) za lat. *spongia*. Ker je iz fonetičnih razlogov vsaj v zadnjem primeru germansko posredovanje izključeno, Skok³² domneva, da so navedeni primeri izposojeni iz romanskih množinskih oblik na -i (za vulg. lat. -as), kar so južni Slovani razumeli kot I ed. na -i < -y,³³ prim. še izpričani vzorec čak. (Vrbnik na Krku) I ed. *praski*,³⁴ R *praskve*,³⁵ I ed. **uliki*,³⁶ R *ulikve*,³⁷ dalje še I ed. *tiki*, (*beločerna*) *bliti*, *muri*, *gali* idr.³⁸ Zamenjava romanske

²⁸ BRUGMANN, *Grundriß der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*² (dalje *Grundriß*) II/1, 210, rekonstruira -ōu- : -ū-osnovo. Ker je večzložne (tj. nekorenske) samostalnice, ki kažejo na dvoglasniško izglasje osnove, treba razložiti drugače (glej 2.3), dvoglasnik, oz. iz njega nastali dolgi *ō* pa bi v danem primeru potrjeval le dvomljivi stprus. zapis, se zdi domneva preslabo utemeljena. MEILLET, *Études* II, 267 s., domneva premet -un- → -nu-, česar ni mogoče dokazati, ker je ne dopušča nobena oblika vzorca I ed. **g^hraH₂u-ō*, R **g^hrH₂unés*, celo če v kasnejšem razvoju domnevamo R **g^hr^hunés*. SCHINDLER, *KZLXXX*, 63, rekonstruira (krepkosklonsko) osnovo **g^hrēH₂u-on-*, kar ima za sekundarno tvorbo iz prid. **g^hrhú-* 'težak'.

²⁹ Zahslov. primeri, npr. stč. *brěškev*, slš. *breskev*, star. polj. *brzoskiew* so ali sprejeti z jslov. posredovanjem ali pa odražajo sekundarne indikacije premičnega NV tipa stč. *bukev*.

³⁰ SKOK, *ZSIPh* II, 397. KNUTSSON, n. d., 10 ss., domneva, da je slov. **bersky* izposojeno iz vzhodnih srednjenemških narečij, prim. danes nem. nar. *fersche* (Leipzig) < *pf-*, ker se nem. *pf-* v starih izposojenkah zamenja s slov. *p-*. (Primer *Pfingsten*, stvn. *pfinkustin* > sln. *binškoiti* ne potrjuje možnosti zamenjave nem. *pf-* s slov. *b-*, ker je bila nem. beseda nekoč zaradi petdnevnega praznovanja ljudskoetimološko naslonjena na *fū/imf*, prim. zapis pri Notkerju *finfchustin* (Knutsson, n. d., 10).) Sprememba *pr-* → *br-* je zaradi sledeče soglasniške skupine -sk- lahko nastopila v slov., prim. **bryzgati* : **pryskati* 'brizgati' in **droška* : **troška* 'droži, usedlina'. Vokalizem hrv., srb. in bolg. *praska* za **persky* ni jasen. SKOK, n. m., primerja hrv. in srb. *òrah* za **orěxb*.

³¹ K hrv. in srb. podaljšavi prim. zgoraj 2.1.2.

³² SKOK, *ZSIPh* II, 397.

³³ Vzoredni primeri tipa *prāška*, *brěška*, *brōška* po SKOKU, n. m., odsevajo rom. I ed. na -a, kar se ne zdi nujno, saj tudi avtohtone besede na -va (psl. *-y/-bv- ali -tva-osnove) večkrat utrpijo izgubo glasu -v-, npr. sln. *rōzga*, kajk. *rōzga* : sln. *rōzgva*, štok. *rōzgva*, čak. (Vrgada) *brīta* : štok. *brītva* idr.

³⁴ ŽIC, *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena* V, 70.

³⁵ ŽIC, n. d., 58.

baritoneze z jslov. refleksi psl. NV tipa **bŭky* je v navedenih primerih razumljiva sama po sebi: **bŭki* je naglasno enako **mŭri*, torej se zaradi R ed. **bŭkve* ta sklonška oblika tudi v izposojenem primeru glasi **mŭrve*.³⁹ Dvozdložne romanske in germanske izposojenke, katerih korenski vokalizem se je pri Slovanih zamenjal s kratkim, se v hrv. in srb. enako obnašajo, npr. štok. *bròskvalbròska*, (Vrbnik na Krku) *broskilbroskva*,⁴⁰ (Novi) *bròskva* < vulg. lat. *brasca* (it. *brasca*) za klas. *brassica*; štok., čak. (Vrgada, Novi) *bãčva* < vulg. lat. **buttia*⁴¹ za klas. *buttis*. Izhodiščna oblika po Skokovi razlagi je I ed., npr. **bròski*, **bŭči*. Po načelu, ki je veljalo za podedovane primere z baritonim in cirkumflektranim I ed., je v oblikah stranskih sklonov nastopila polarizacija (2.3.1): **bròski*, R ed. **bròskbve*, T ed. **bròskbvb* → R ed. **broskbvé*, **bŭčbvé*, T ed. **broskbvb*, **bŭčbvb*. Indikacije oksitonih oblik so ohranjene v sln. IT ed. *bròskev* ž., R *bròskve*⁴² in po *a*-jevski sklanjatvi prenašenem I ed. *bečvã*.⁴³ Na neki stopnji hrv. in srb. je možno domnevati posplošitev naglaševanja T ed. (**broskbvb*, **bŭčbvb*), kar je v oblikah s priponskim polglasnikom v šibki legi dalo (npr. R ed.) **broskbve* > **bròskbve*; **bŭčbve* > **bŭčbve*. Ker so obravnavani primeri na osnovi tudi te oblike prešli v *a*-jevsko sklanjatev, je posplošitev novega akuta⁴⁴ na korenskem samoglasniku razumljiva.

2.2 Na osnovi sti. sklanjatve tipa RV I ed. *vadhŭh*, R *vadvhãh* < RV *-úah*, T *vadhúam* ž. 'nevesta', ki kakor v starejših besedilih slabše izpričani RV I ed. *švašrŭh*⁴⁵ 'tašča' odraža ide. mezostatični NV, I ed. **sŭek'rúH₂-s* ž., R **sŭek'rúH₂-(e)s*, T *sŭek'rúH₂-ŕ*,⁴⁶ se zdi v primeru psl. **svekry* obvezujoče izhajati iz prav takšne praide.

³⁶ ŽIC, n. d., 71.

³⁷ ŽIC, n. d., 58.

³⁸ ŽIC, n. d., 67–71. Bogato gradivo, ki ga prinaša omenjeni članek, žal ni naglasno opremljeno.

³⁹ Projekcije so tu seveda anahronistične, prirejene tako, da ustrezajo sln., hrv. in srb. gradivu.

⁴⁰ ŽIC, n. d., 67.

⁴¹ SKOK, *ERJHS* I, 86. Knutssonova domneva, po kateri naj bi bilo hrv. in srb. *bãčva* ter sorodno izposojeno iz stvn. **butihha* > slov. **bŭtbŭš-* > **bŭtŭš-* = **bŭbŭč-* (KNUTSSON, n. d., 52), ne vzdrži, ker bi takšen produkt tretje palatalizacije pričakovali le v zahslov. V danem primeru noben drug kazalec ne govori v prid (načelno sicer ne nemogoči) domnevi, po kateri bi bilo jslov. **bŭči* mogoče pojmovati kot zahslov. izposojenko.

⁴² Poleg *bròskva* in *bròskva* z morfologiziranim cirkumfleksom.

⁴³ Poleg I ed. *bãčev*, R *bãčve*, I ed. *bãčva*.

⁴⁴ Novoakutirana intonacija je dokazljiva v primeru z dolgim korenskim samoglasnikom, npr. štok. (Posavina) *cŕkva*, čak. *cŕikva* in v večzložnici štok. *ŕdakva*, (Kosovo) *rdãkva*, (Dubrovnik) *ràdakva*, čak. (Hvar) *rodãkva*, (Istra) *ardëkva* ≤ T ed. **ŕdbkŭvb* (2.3.6).

⁴⁵ V RV je poleg I ed. *švašrŭh* zabeležen le še po *deví*-tipu prenašeni M ed. *švašrum*.

⁴⁶ Resnih pomislov proti prvotnosti takšne sklanjatve v literaturi ni zaslediti. Ad hoc rekonstruirani ide. histerokinetični vzorec (ali nekaj njemu podobnega) pri BEEKESU, *The Origin of the Indo-European Nominal Inflection*, 43, nima nikakršne osnove niti v sti., niti v slov. gradivu. Beekes se opira na domnevni psl. T ed. ***svekrovb* (tako ROZWADOWSKI, *Rocznik slawistyczny* VII, 14 ss.), katerega izglasje naj bi se razvilo iz *-*euH-ŕ*, slednje pa naj

rekonstrukcije. Na oksitonezo kaže tudi gr. ἑκυρᾶ́ 'tašča', kjer je tematska sklanjatev uvedena po m. ἑκυρός 'tast',⁴⁷ in pragerm. **swegrū-* v ags. *sweger*⁴⁸ ter stvn. *swigar* 'tašča', nem. *Schwieger(-mutter)*, kjer je nekdanja -*ū-* osnova dokazljiva s preglasom -*e-* → -*i-*. Iz ostalega primerjalnega gradiva (nperz. *χusrū*, lat. *socrus* ž., R *socrūs*, arm. *skesur*, kimr. *chwegr*, korn. *hweger*) prvotno naglasno mesto ni več razvidno. Alb. *vjehërr* ž., dol. obl. *vjehrra* 'tašča', kar bi morda kazalo na baritonezo, je razločljivo z izravnavo po *vjehërr* m., dol. obl. *vjehrri* 'tast' < **smék'uro-* = sti. *śvāsura-*, lit. *šėšuras* (3) itd.⁴⁹

2.2.1 Po levem naglasnem umiku s cirkumfleksiranega medglasnega samoglasnika tipa T ed. **dhuGH₂térŋ* > psl. **d̥b̥t'erb* > **d̥b̥t'erb* v psl. pričakujemo regresivno-premični NV (tip b):

I ed. **svekrý*

R ed. **svèkr̥bve*

T ed. **svèkr̥bvb* itd.⁵⁰

O takšnem psl. NV je mogoče sklepati na osnovi interpretacije, po kateri se je v

bi zamenjalo ide. **ueH-m*, prim. mladoav. T ed. *hizvam*. Beekesova ideja propade že zaradi dejstva, da tako rekonstruiranega T ed. v psl. ni mogoče dokazati. Csl. T ed. *svekr̥vb* izkazuje refleks psl. **b* v krepki legi; kasnejše slov. gradivo potrjuje samo **svekr̥vb*, saj bi sicer v jslov. pričakovali vsaj ostanke domnevanega T ed. na ***-ovb*. Poleg tega je zaradi sti. *juhū-*, ki se naglasno obnaša kot histerokinetična osnova, dokazljivo, da je ide. beseda za 'jezik' pripadala drugemu naglasno-prevojnemu vzorcu kot beseda za 'tašča', ki se v sti. pregiba po mezostatičnem. Razmerje slednjega do ide. **smék'uro-* 'tast' < **smék'-uer-* + **-o-* (k priponi prim. **daiH-uer-*) je razločljivo po premetu **smék'urH₂* > **smék'ruH₂*, ki prizadene vsako ide. izglasno ali predsoglasniško skupino *ur*, prim. še **d(r)ák'ur* > gr. δάκρυ, nem. *Zähre* : **drák'urC* > stvn. *trahin*, nem. *Träne*; ide. **k^{te}tur-* > av. *čaθru-*, lat. *quadru-*, gr. τρυ-φάλεια (MAYRHOFER, *Idg. Gramm.* II/2, 162, 176; MEILLET, *Études* II, 268, BRUGMANN, *Grundriß* I, 260). Laringal kakor v primerih tipa sti. prid. ž. *avasyú-* : m. *avasyú-* stoji v funkciji tvorbe ženskega slovničnega spola. Poskuse etimološke razlage in druge možnosti povezave med **smék'ur-o-* in **smék'ruH₂* navaja SZEMERÉNYI, *Syncope*, 311, 317; o razmerju med ide. poimenovanjem za 'tast' in 'tašča' še POKORNY, *IEW*, 1043.

⁴⁷ Naglasno mesto v gr. ἑκυρός je analogno po ἑκυρᾶ́ (SZEMERÉNYI, n. d., 292), prim. obratno naglasno izravnavo v got. ž. *swaihrō* (-*n*-osnova) po m. *swaihra* (-*a*-osnova); KRAHE-MEID, *Germanische Sprachwissenschaft* III, 70, in v alb. *vjehërr*, glej dalje v besedilu.

⁴⁸ O tem podrobneje SCHULLZE, *KZ* XL, 400 ss. Ags. -*e-* v *sweger* utegne biti analogen po *swēor*, saj ags. sicer (podobno kot stvn.) izvede -*u-*jevski preglas, prim. zgoraj ags. *cweorn*.

⁴⁹ Trdonebnik v posameznojezičnih satemskih refleksih praide. **s* – **k*' je v lit., sti. in alb. podlegel asimilaciji, v psl. pa disimilaciji. Prvotno stanje je razvidno iz arm. ž. *skesur*, av. m. *x^vasura-* in nperz. ž. *χusrū*. Podrobnejša analiza teh pojavov za naglasno analizo ni bistvenega pomena, zato tu ostaja ob strani.

⁵⁰ KODOV, *Podvižnoto bŋlgarsko udarenie i negovoto otnošenje kŋm praslavjanskoto udarenie* I, 63, na osnovi bolg. in vzhslv. gradiva domneva ohranitev ide. oksitoneze, kar je zaradi ostalega jslov. gradiva zgrešeno. O psl. premičnosti iz ide. oksitono-premičnega NV govori ILLIČ-SVITYČ, *Imennaja akcentucija v baltijskom i slavjanskome*, 148.

sln. in delu hrv. in srb. narečij posplošilo naglaševanje stranskih sklonov, prim. sln. *svěkrva*,⁵¹ kajk. (Bednja) *svākervo*,⁵² štok. *svěkrva*, čak. (Vrgada) *sěkrva*, medtem ko je ostalo naglasno relevantno slov. gradivo mogoče razložiti z vzpostavitvijo kolumnalnega naglaševanja po posplošitvi imenovalniške oksitoneze, prim. sln. nar. (Stari trg ob Kolpi) *svekrva*, star. čak. *svekril/svekérva*,⁵³ srb. nar. *svekrva* (Kosovo),⁵⁴ hrv. čak. (Susak) *sekārva*, (Hvar) *sekārva*, bolg. *svekrva*, rus. I ed. *svekróvb* (nar. še *svekrý*),⁵⁵ R *svekróvi*, iz česar se je razvila nova oksitoneza v čak. (Novi) I ed. *svekrvã*, T *svekrvũ* in brus. I ed. *svjakróũ ž.*, R *svjakryví*. Da je slednji pojav mlajšega datuma, potrjuje variantni D ed. čak. (Novi) *svěkrvi*, ki še izpričuje pričakovano naglaševanje psl. stranskih sklonov.⁵⁶ Prvotna nenaglašenost korenskega samoglasnika je dokazljiva s primerom **jětrý*, R **jětrbve* (ali **jětrbve*) 'žena moževega brata', ki izkazuje po **svekrý* analogno sklanjatev in ki se domala v vseh slov. jeziki (izjema je današnja ruščina) tudi naglasno enako obnaša, prim. sln. *jětrva*, štok. *jětrvaljětrva*, nar. (Kosovo) *jětrva*,⁵⁷ čak. (Vrgada) *jětrva*, (Novi) I ed. *jetrvã*, T *jetrvũ*,⁵⁸ (Vis) *gotārva*, bolg. *etārva*, rus. *játrovb*, strus. R ed. *jatróvi*.⁵⁹ Za zahslov. je dokazljiva le dolžina korenskega samoglasnika, prim. star. polj. *jatrēw*, R *jatrwi*, kar kaže na to, da ta zlog ni bil cirkumfektiran. V ukr. in brus. je izpričana nadaljnja tvorba **jětrbvbka* > ukr. *jatrívka*, brus. *jatróũka*. Psl. **jětrý* je nastalo na osnovi proterokinetičnega (?) ide. I ed. **ǵén-H₂ō(r) ž.*, R **ǵn-H₂ér-s*, prim. sti. *yātar-* (s posplošenim naglaševanjem krepkih sklonov), gr. ἐνώτηρ, hom. I mn. εἰνατέρες (z metrično podaljšavo prvega zloga), stlit. (Klein) I ed. *jenté ž.*, R *jenters*, vzh- in jlit. I ed. *inté ž.*, R *intés* (kakor v teh narečjih R ed. *duktēs, sēsés*).⁶⁰ Če bi primer **svekry* na neki predstopnji

⁵¹ Beseda je izpričana le v obrobni narečjih, ki ne poznajo tonemskega naglaševanja, prim. istr. (Sočerga) *svěkarva*, (Pomjan) *sěkarva*, (Padna, Raven) *sěkarva*, (Rakitovič) *svěkarva*, bkr. (Adlešiči) *svěkarva*, (Vinica) *svěkarva*, pkm. (Gomilice) *svěkarva*. Ker je primer *jětrva* izpričan le v Beli krajini, pri Pleteršniku nastavljeni (novi) cirkumfleks predstavlja rekonstrukcijo, ki je gradivo empirično ne potrjuje. Standardizirani obliki bi se z enako pravico glasili **svěkrva*, **jětrva*. Prehod v *a*-jevsko sklanjatev temelji na oblikah z enakimi končnicami R, D, M ed., R, D, M, O mn. V 16. st. je pri Megiserju izpričano *suekeru*, kar je lahko pripadalo le -i- ali -y/-bv- sklanjatvi.

⁵² JEDVAJ, HDZI, 301.

⁵³ KRIŽANIĆ, *Gramatično izkazanje*, 51.

⁵⁴ ELEZOVIĆ, *Rečnik kosovsko-metohijskog dialecta II*, 206.

⁵⁵ Navajata DAL', *Tolkovyj slovar' živogo velikoruskago jazyka*³ IV, 55 in ILLIĆ-SVITYČ, *Imennaja akcentuacija v baltijskom i slavjanskom*, 148.

⁵⁶ Čak. primer navaja BELIĆ, *IORJ XIV/2*, 226. Nastanek marginalne oksitoneze na osnovi končniško naglašene I ed. v naslednikih psl. **svekrý* je primerljiv z nastankom nove oksitoneze strus. *lodijà* (lit. *aldijà*) na osnovi I ed. **oldi* (ob R **oldbje* = **svěkrbve*), o čemer na kakem drugem mestu.

⁵⁷ ELEZOVIĆ, n. d. I, 262.

⁵⁸ BELIĆ, n. d., 226.

⁵⁹ KOLESOV, n. d., 102. Današnja rus. akcentuacija je kakor v primeru *cérkovb* (glej 2.3.9.7) razložljiva z vzpostavitvijo kolumnalnega NV po T ed. *jětrbvb*.

⁶⁰ SENN, *Handbuch der litauischen Schriftsprache*, 141, BÜGA, *Rinkiniai raštai II*, 239.

praslovanščine pripadal baritonemu NV, bi v primeru **jeṭry* upravičeno pričakovali ohranitev in zaradi primarne dolžine korenkega samoglasnika konzerviranje takšnega naglaševanja v obliki psl. nepremičnega NV z akutom na koremskem samoglasniku.

2.2.1.1 Tretji primer obravnavanega NV bi utegnil biti psl. (*)*zblŷ* ž., R **zblvve* 'bratova žena, moževa sestra, svakinja' (sln. *zālva*, *zāva*, *zōlva*, star. čak. (Križanić) *zālva*,⁶¹ čak. (Vrgada) *z'āva*, štok. *zāova*; na oksitonezo I ed. kaže sln. *zōva*, kajk. (Prigorje) *zēlva*, O ed. *zelvū*,⁶² čak. (Novi) I ed. *zālvā*, T *zālvū*⁶³ in rus. *zolóvka*, kar je teoretično sicer lahko pomanjševalnica kompromisno vokaliziranega **zolóvb* (= *svekróvb*, strus. *jatróvb*) ← **zly*, R **zolve*, T **zlovb* ali primer jerovega polnoglasja,⁶⁴ a se zdi verjetneje domnevati analogijo po *svekróvka*, oz. pomanjševalnico po *svekróvb* tvorjenega *zolóvb*, kar je še izpričano v rus. narečjih.⁶⁵ Z vplivom osnove *svèkrbv-* je najbolje razložiti tudi primere tipa štok. *zāova* in sln. *zālva* < **zblvva* namesto **zblva*,⁶⁶ kar je do gr. γάλως 'svakinja' < *γάλαος (pri Hesihu je izpričana glosa γαλαός) < *γάλαΦος < *g_lH₂μo- v enakem razmerju kot psl. **snbχā* do gr. νυός.⁶⁷ Ob osnovi *g_lH₂μo- je v frig. izpričano γέλαρος 'bratova žena', kar ob *g_lH₂i- v sti. *giri-* in gr. γάλις (Hesih) 'isto' kaže na ide. vzglasni mehkonebni *g*. Slovanski primeri z vzglasnim *z-* namesto *z ž-* so tako najverjetneje analogni po **zētb*. Primerljivo analogijo zasledimo v arm. *tal* (-i-osnova) 'bratova žena' < *g_lH₂i- z analognim *t-* po *tayr* 'sestrin mož'.⁶⁸ Polj. *zētw* ž., R *-i* in *zlew* ž., R *-i* je razločljivo iz prvotno enotnega vzorca *zlew* < **zblvnb*, R *zētwi* < **zblvni*, kar je kakor štok. *zāova* nastalo pod vplivom stpolj. *świekry*, T *świekrew*.⁶⁹ Različica *zētwica* je tvorjena na osnovi stranskih sklonov tipa R ed. *zētwi*. Ob tem se pojavlja različica *zōtwica*, ki narekuje besedotvorni predhodnik **zōtwa*. Slednje je lahko nastalo le iz prapoljskega **zŷlva* < psl. **zŷlva* (eventualno **zŷzlvā*, T **zŷzlvq*) ≡ gr. γάλως.⁷⁰ Na psl. **zblv-* (in ne **zblbv-*) utegne kazati tudi sln. nar. *zvīčna* 'moževa sestra', kar je po moderni redukciji samoglasnikov nastalo iz **zuvīčna* < **zblvī'bna*.⁷¹ To je pomanjševalnica tipa *sestrīčna* ← *sēstra*. Razlaga sln. nar. *zvīčna* ni popolnoma zanesljiva, ker je v obrav-

⁶¹ KRIŽANIĆ, n. d., 52.

⁶² ROŽIĆ, *Rad JAZU CXV*, 128.

⁶³ BELIĆ, n. d., 228.

⁶⁴ Tako BRÄUER, *Slawische Sprachwissenschaft I*, 133.

⁶⁵ SRNG XI, 328.

⁶⁶ Rekonstrukcija **zblva* je manj verjetna.

⁶⁷ EICHNER-KÜHN, *MSS XXXIV*, 29 s.

⁶⁸ EICHNER-KÜHN, n. d., 31, 29.

⁶⁹ O stpolj. *świekry* BRÜCKNER, *ASIPh XI*, 131. *Słownik staropolski IX*, 63, navaja zapise iz 15. st. I ed. *swyecri*, *swyekry*, R ed. *swyekrwy*, T ed. *swyekrew*.

⁷⁰ Lema *zlvva* 'glos', ki jo le s sklicevanjem na star. rus. = rus. *zolóvka* navaja MIKLOŠIČ, n. d., 230, utegne biti torej historično upravičena.

⁷¹ Refleks kratkega psl. **b/bl* je sln. *u*, ki po moderni vokalni redukciji v nenaglasni legi odpade, če to dopušča struktura zloga. prim. nar. I ed. *jábuk*, I mn. *jāpka*.

navanem primeru zaradi nenaglašenosti korenkega polglasnika oz. korenških polglasnikov možno računati tudi z razvojem *zblbvít' bna > sln. *zblvîčna > *zuvîčna > zvîčna, prim. tako *zŷbělba > sln. *zîbilka (knjiž. zîbelka) > nar. zîbalka > zîbuka > zîpka.

2.2.1.2 Polj. *zółwica* in morda sln. nar. *zvîčna* kažeta na psl. *zblva, naglašeno najverjetneje *zblva.⁷² V zgornjem odstavku postavljeno vzporednico psl. *zblva = gr. γάλως utegne naglasno podpirati rus. nar. *zólva*, *zólwica*⁷³ in bolg. *zblva*, kar je sicer izvedljivo tudi iz enake inficirane praoblike kot hrv., srb. *zàova*. Zaradi nepremičnega naglasa tudi v rus. nar. pomanjševalnici *zólwica* je neposredno izvajanje iz psl. *zblva bolj verjetno, saj bi v primeru vpliva psl. *svekrý kakor v ukr. *zovýcja* in brus. *za(l)víca* ob *zalóůka* = rus. *zolóvka* pričakovali temu primerno naglaševanje.

2.2.2 Psl. NV tipa I ed. *svekrý ž., R *svèkrbve 'tašča' je enak NV tipa I ed. *oldí ž., R *óldbje 'ladja'. Vzporednost obeh NV je nedvomno podedovana, saj sti. tip I ed. *vŕkîh*, R *vŕkyàh* kakor *švaśrúh* kaže na ide. mezostatični NV.⁷⁴ Za psl. je mogoče domnevati NV tipa *svekrý le za obravnavani dve sorodstveni oznaki. Ker je primer *jetŕý dokazljivo prenarejen po *svekrý, je treba ide. izvor takšnega NV iskati prav v slednjem. Tudi za sti. domnevajo, da sta primera *vadhúh 'nevesta' in *pumś-calúh* 'cipa' prenarejena po *švaśrúh* 'tašča'.⁷⁵

2.3 Rekonstrukcija psl. progresivno-premičnega NV (tip c) se glasi:

I ed. *l'ûby

R ed. *l'ubbvé

T ed. *l'ubòvb itd.

Neposredno je izpričan v srbolg. I ed. *ljúby*, T *ljubóvb*, po posplošitvi naglaševanja T ed. na ostale stranske sklone (npr. R ed. *l'ubòve > *l'úbve) srbolg. R ed. *ljúbve*.⁷⁶ Dalje ga dokazuje star. ukr. *ljúby* (strus. le analogno *ljubý*), strus. R *ljubvè/ljubvi* (ob po T ed. sekundarnem naglasu *ljúbve/i*), D *ljubvi*, T *ljubóvb*,⁷⁷ rus. IT ed. < T ed. *ljubóvb* ž., R, D, M ed., I mn. *ljubví*. Rus. nar. T ed. *ljubý* v frazi *v ljubý prijti* 'začeti ugajati'⁷⁸ je v razmerju do srbolg. *ljúby* forma faciliior, razločljiva po analogiji z ostalimi oksitonimi oblikami. Enako velja za hrv. in srb. nesklonljivo *ljúbi* '(zakonska) žena', kjer je še izpričana različica *ljübi*.⁷⁹ Stč. I ed. *ljuby* ž., R *ljubve*

⁷² Naglas v sln. *zvîčna* je besedotvorno pogojen.

⁷³ SRNG XI, 327.

⁷⁴ O psl. *oldí, R *óldbje kot pričakovanem refleksu tipa *vŕkî-* KLINGENSCHMITT, *Latein und Indogermanisch* (ur. O. Panagl, Th. Krisch), 128.

⁷⁵ WACKERNAGEL-DEBRUNNER, *Altindische Grammatik* II/2, 496.

⁷⁶ Gradivo navajajo DYBO, ZAMJATINA, NIKOLAEV, *Osnovy*, 214 s.

⁷⁷ Gradivo navajata KOLESOV, n. d., 101 in VASILEV, *O značenii komory v nekotoryx drevnerusskix pamjatnikax XVI-XVII vekov*, 20.

⁷⁸ K obliki sami prim. csl. (*prě*)*ljuby sbtvoriti*, o čemer v op. 89.

⁷⁹ Kračina utegne biti analogna po tvorbi *ljúbica*. Padajoča intonacija je zelo verjetno v zvezi s psl. *l'ûby. Obe različici navaja Rečnik SANU XI, 674, le različico *ljübi* VUK, *Srpski rječnik*⁴, 350. Primeri po Rečniku SANU: *jutros mu se ljubi razbolela; svojoj ljubi jade zadavaše; da ti ljubi rodi sina* itd.

'dilectio' s kračino korenskega samoglasnika kaže na premičnost.⁸⁰ V sodobni hrv. in srb. je psl. T ed. **l'ubǫvb*, podobno kot v rus., prevzel funkcijo I ed., kar je omogočilo prehod v *-i*-sklanjatev. Po psl. T ed. sta povzeti tudi vokalizacija polglasnika in naglaševanje, prim. štok. IT ed. *ljúbav* ž., R *ljúbavi*, star. čak. IT ed. *lbūbav* (definalizacija), R *lbūbávi*,⁸¹ čak. (Vrgada) IT ed. *lǫb^oāv* ž., R *lǫbǫvi*.⁸² Sln. nar. IT ed. *ljúbav* ž., R *ljúbavi*,⁸³ pkm. (Beltinci) *lǫbav*⁸⁴ ob različici sln. IT ed. *ljubāv* ž., R *ljubávi*⁸⁵ ni enoznačno. Različico *ljúbav* je možno enačiti s štok. *ljúbav* in domnevati posplošitev naglaševanja novega IT ed. < T ed. na ostale oblike. Različica *ljubāv*⁸⁶ je v tem primeru analogna po številnih primerih tovrstnega naglaševanja ženskih *-i*-jevskih osnov.⁸⁷

2.3.1 NV tipa psl. **l'uby* je nastal po polarizaciji⁸⁸ iz predpsl. **l'ēubū(-š)*, R **l'ēubūes*, T **l'ēubūin*,⁸⁹ > psl. (predstopnja) **l'uby*, R **l'ubǫve*, T **l'ubǫvb*, polarizirano I **l'uby*, R **l'ubǫvé*, T **l'ubǫvb* > **l'ubǫvb*. Vzpostavitev nekdanje kolumnalne baritoneze je najverjetneje treba pripisati vplivu izhodiščnega prid. **l'ubb*, ž. **l'ubā* (**lēubhā*), s. **l'ubo* < **léubho-*, ž. **léubhā*. Enako po vsej verjetnosti velja za primer *čěly*, kjer iz csl. I ed. *čěly*, R *čěbve* 'θεραπεία, σωτηρία' in nadaljnje tvorbe rus. nar. *celýš*, R *celyšá* 'celota' poleg *cělyš* ni mogoče razbrati prvotnega naglaševanja. Primer stprus. (III) T ed. *kailǫstiskun* 'zdravje' je izveden iz prid. **kailǫsta-* 'zdrav', ta pa iz abstrakta **kailū-*. Rekonstruirana tvorba spominja na stprus. (III) T ed. *maldūnin* 'mladina', kjer zapis prav tako kaže na naglašenost priponskega morfa. Ker stprus. (III) I mn. *maldai*, T mn. *maldans* ustreza psl. **mōldb*

⁸⁰ Indikacija zaradi naglasno ne ravno konzervativnega značaja stč. *-y/-bv*-osnov (prim. *bukev*), ni zanesljiva.

⁸¹ KRIZANIĆ, n. d., 51.

⁸² Prim. enako v rus. pri Lomonosovu IT ed. *ljubóvb*, R *ljubóvi*.

⁸³ VALJAVEC, *Rad JAZU LX*, 52.

⁸⁴ NOVAK, *Slovar beltinskega prekmurskega govora*, 52, zapiše *lǫbav*.

⁸⁵ VALJAVEC, n. m.

⁸⁶ Potrditve takšnega naglaševanja v današnjih narečjih nisem našel. Valjavčevo in Pleteršnikovo naglaševanje utegne biti hiperkorektno.

⁸⁷ Prim. analogno *lūč*, R *lučī* za knjiž. *lúč*, R *lúci* (SSKJ II, 648).

⁸⁸ Tj. po reakciji na levi naglasni umik v tipu **svekrǫf*.

⁸⁹ T ed. **ljuby*, izpričan v frazah csl. *ljuby dějatisbvtvoriti* 'coire', *preljuby dějati* 'prešuštvovati' in rus. nar. v *ljubý prijti* (SRNG XVII, 240) utegne kazati na T ed. (projicirano) **léubhūm* (VAILLANT, *Gr. comp.* I, 215 s.), namesto **léubh-ou-ŋi*, kar bi bilo lahko posledica enakega analoškega pojava, kot ga izpričujejo gr. T ed. *vékōv*, *χέλōv*, 'Ερινύv in av. *nasūm*. Takšna oblika T ed. je upravičena pri korenskih samostalnikih tipa gr. *ōv*, od koder se je utegnila analogno preneseti na psl. **l'uby*. Druga možnost razlage je domneva, da je **l'uby* v navedenih stalnih zvezah pravzaprav prvi člen kompozita, v katerem potemtakem ne gre za sklonsko obliko, temveč za (novop krepko) osnovo (MEILLET, *Études* II, 269). Kar zadeva naglaševanje oblike **l'uby*, je to po teoriji enaka naglaševanju I ed., torej **l'uby* (srbolg.). Oksitoneza, na katero kaže rus. nar. in štok. gradivo, je vzpostavljena analogno po polariziranih stranskih sklonih. Tretja in hkrati najverjetnejša možnost je razširitev oblike za I ed. tudi na T ed., prim. tako sln. *krī*.

(= *l'ûbb), se zdi v psl. primeru *l'ûby najverjetneje domnevati analogno naglaševanje po prid. Prim. drugačen NV psl. abstrakt *ostrýj, *pobstrýj, *vysoký iz oksitonih prid. *ostrb, *pobstrb, *vysokb (2.4). Slednje razmerje ustreza razmerju gr. ἴθῦς 'ravna smer': ἴθῦς 'raven', sti. tanûh ž., R tanvâh 'telo' < *tenúH₂-s, R -úH₂-es: sti. prid. tanú-h 'tanek'. Domneva, po kateri so bile ū-jevske mocijske in abstraktne tvorbe v I ed. naglašene na priponi, je s slovanskim gradivom dokazljiva na osnovi primerov tipa *bogŷni, *gospodŷni < *-úH₂ + *-n-iH₂^d, ki so bili v psl. naglašeni na prvem zlogu konglomerata pripon, razen v primeru, če se je pred njim nahajal še kak akutiran samoglasnik, prim. *pâstorbkyni.

2.3.2 Vendar ne bi bilo upravičeno domnevati, da je predpsl. NV s posplošeno baritonezo inovacija, nastala zgolj pod vplivom baritonih pridevnikov. V isti NV je namreč treba uvrstiti slabše izpričani primer *žely ž., R *želbvé > *žblbvé 'želva' in 'oteklina na vratu'. V strus. je izpričan samostalnik žbly ž., R žblbve v obeh pomenih, kar zagotavlja pripadnost obravnavanim psl. osnovam.⁹⁰ Isto dopušča pri Miklošiču navedeni T ed. želvbv 'ulcus'.⁹¹ Današnja ruščina pozna nar. izraza želva ž. 'vnetje vratnih žlez' in *želvb, ki je razviden iz izpričane mn. želvi poleg želvi 'isto, tvori'.⁹² Zahslov. gradivo je pri naglasni rekonstrukciji malo uporabno. Pohilenje v polj. zótlw ž., R zótlwia m., star. tudi ž. z R ed. zótlwie domnevno kaže na ohranitev psl. dolžine.⁹³ Iz primerov czótlno, nar. czólen/czolen, czólgac się, zóltty, zótlc (*z/žblcb) in zótlna ni mogoče razbrati pravila, po katerem bi se ravnalo psl. *bl > *l v legi za *č in *ž. Ostalo zahslov. gradivo kaže na kračino: gl. zótlwja 'želva', zótlma, -y 'mastitis pri kravi', star. dl. zótlw ž., R -i 'školkja', č. želva 'želva',⁹⁴ žluva, žluna 'oteklina'.⁹⁵ V hrv. želva, želka (Iveković-Broz), nar. (Cres) želva 'oteklina', (Poljice) žáva, (Vis) žólva '(otekla) vratna bezgavka'⁹⁶ in srb. nar. (Kosovo) željka 'želva' se -l- pred so-

⁹⁰ Lematizacija po AVANASEVU, *Slovar' drevnerusskogo jazyka (XI–XIV vv.)* III, 273, ki navaja zapise R ed. želve v pomenu 'tvor' in I ed. žly, I mn. želvi v pomenu 'želva'.

⁹¹ MIKLOŠIČ, n. d., 202. Na strani 193 navaja tudi lemo želbva v istem pomenu.

⁹² SRNG IX, 102.

⁹³ Tako KLEMENSIEWICZ, LEHR-SPLAWIŃSKI, URBAŃCZYK, *HGJP*, 122.

⁹⁴ Po MACHKU, *ESJČ*², 725, izposojeno iz polj., kar je vprašljivo, saj se v polj. najde le -i-osnova.

⁹⁵ Navaja SCHUSTER-ŠEWC, *HEWb.*, 1802. Nadaljnje primerjalno gradivo, ki pri naglasni analizi ni bistvenega pomena: ukr. I mn. žóvna 'tumor', rus. želvák, brus. žaülák, bolg. želvák, želka 'žleza, oteklina'.

⁹⁶ Hrv. nar. gradivo izvajata BORYŠ in VLAJIĆ-POPOVIĆ, *Zbornik Matice Srpske za filologiju i lingvistiku XXXI/1*, 31 s, iz izhodiščnega *žbly, R *žblbve. Njuno nadaljnje ločevanje besed s pomenom 'želva' in '(otekla) vratna bezgavka' in izvajanje iz različnih ide. izhodišč je sicer možno, vendar ne nujno, saj se različici z e-jevskim in b-jevskim korenskim vokalizmom, kar je glasoslovno razložljivo (glej dalje v besedilu), najmeta pri obeh pomenih, za pomenski razvoj 'želva' → 'oteklina' pa je možno navesti tipološko vzporednico sln. brámor 'Gryllotalpa vulgaris' in 'otekla vratna bezgavka'. Ker *žely prvotno pomeni '*zelena' poleg tega še vedno obstaja možnost izvajati oba v slov. jeziki izpričana pomena iz prvotnega poimenovanja po barvi.

glasnikom ohranja, iz česar je mogoče sklepati, da je beseda znana le v tistih narečjih, ki niso izvedli spremembe *IC* v *oC*. Druga možnost je paradigmatska izravnava v prid I ed., kar bi kazalo na dejstvo, da se je I ed. *žēly > *žēli zamenjal z novim žēlva po zaključenem prehodu *IC* > *oC*.⁹⁷ V prid slednji domnevi je mogoče navesti I ed. *smoki*, *bliiti*, *uliki* ipd., izpričano v Vrbniku na Krku.⁹⁸ Hrv. in srb. gradivo je podobno kot v primerih tipa (Posavina) *črkva*, *štok.*, čak. *lōkva* razložljivo z razširitvijo naglaševanja T ed. *žēlvb na ostale stranske sklone, npr. R ed. *žēlvę > *žēlvę > hrv. žēlvē. Pleteršnik navaja za sln. le žēlva v obeh pomenih, le v pomenu 'oteklina (na vratu)' tudi vzhštaj. žovē ž. mn. Slednje je po vsej verjetnosti nastalo analogno po primerih tipa *gorē*, *ženē*. Indikacijo na končniško naglašenost stranskih sklonov je mogoče videti v rus. nar. IT mn. želvi in v sln. nar. (gor.) I ed. žēlva, kjer je cirkumfektirana intonacija kakor v primerih *brōskva*, *bētvā* očitno analogna. Nekdanjo oksitonezo zagotavlja kvaliteta korenskega samoglasnika.⁹⁹

2.3.3 Če je zgornja razlaga slov. gradiva pravilna, je treba za psl. rekonstruirati progresivno-premični NV (tip c): I ed. *žēly, R *žblbvē, T *žēlvb. Dodatni argument v prid takšnemu NV je ošibitev *e* > *b*, ki nastopi le pod pogojem da je naglas vsaj za dve mori oddaljen od samoglasnika, ki se reducira, prim. *čēlovēkb > *čblovēkb, R ed. *čēsarā > *cbsarā, ž. *lbgbkā (verjetno prvotno tudi *lbgkb) < ide. *leg^hhú- + -ko-.¹⁰⁰ Upošteva polarizacijo je rekonstruirani psl. NV identičen z vzporedno nastalo kolumnalno baritonezo, ki jo zagotavlja gr. χέλῦς, R χέλυος ž. 'želva'. Na baritonezo kaže tudi nadaljnja tvorba (projicirano) *g'hélH₃-ijaH₂, izpričana v lit. žėlvė (1) 'želva'. Lit. primer je izvedljiv iz korena *g'helH₃- 'zelen, rumen', prim. gr. χλωρός < *g'h^hH₃-ró-.¹⁰¹ Slovanski ž- namesto *z- je tako verjetno sekundaren, prim. nihanje pri naslednikih iz istega korena *zblčb : *žblčb 'žolč' in *žbltb : *zelenb. Gr. χέλῦς se pregiba enako kot véκῦς 'mrlič' = mladoav. I ed. *nasu(š)*,¹⁰² R *nasāuuō*, D *nasāuuē*,¹⁰³ T *nasāum* < *nēk'-oṽ-ṽ¹⁰⁴ m., ž. 'mrlič, truplo'. Ničta stopnja iste ide. tvorbe je znana v stir. *éc*, R *éca* 'smrt', bret. *ankou*, stkorn. *angheu* < *ṅku-.¹⁰⁵

⁹⁷ Domnevanje disimilacije zaradi primera štok. *zāova* ni ravno verjetno.

⁹⁸ ŽIC, n. d., 67 ss., glej zgoraj 2.1.4.

⁹⁹ Domnevanje sekundarnega pozicijskega širokega *e* tu zaradi primera (tudi gor.) *jělša* ne bi bilo upravičeno.

¹⁰⁰ Rekonstruirane razporeditve *e* : *b* gradivo sicer ne potrjuje. Izpričano stanje je posledica paradigmatskih izravnav v prid eni ali drugi različici korenskega vokalizma. Ker slovanski jeziki v ostalih primerih ne ohranjajo ide. paradigmatskega prevoja, se zdi v besedilu navedena rešitev v okviru poznanege še najverjetnejša, prim. podobno v poimenovanju za 'cerkev' (2.3.9).

¹⁰¹ O slednjem STEINBAUER pri MAYRHOFER, *Idg. Gramm.* I/2, 144.

¹⁰² Asigmatski I ed. je analogen po primerih tipa sti. *deví*, npr. av. *bərəza'ti*. I ed. *nasuš* (namesto **nasā* za **nasō* < -ōṽ) izkazuje analogno redukcijsko stopnjo vokalizma priponskega morfema.

¹⁰³ Z analogno vokalizacijo v priponi po krepkih sklonih.

¹⁰⁴ Ob analognem *nasum*.

¹⁰⁵ PEDERSEN, *Vergleichende Grammatik der keltischen Sprachen* I, 46, 126, 174.

Primerjalno gradivo je združljivo le preko interpretacije, da je ide. osnova **nek'*-*eμ*- podlegala paradigmatskemu prevoju, pri čemer je na osnovi gr. posplošene bari-toneze in polne -*e*-jevske stopnje korenkega morfema upravičeno sklepati o koren-sko naglašanih krepkih sklonih, na osnovi ničte stopnje v kelt. in -*o*-jevske stopnje priponskega morfema v krepkih sklonih (av. T ed. *nasāum*, delno preneseno tudi na šibke sklone, npr. R ed. *nasāuuō*) pa o končniško naglašanih šibkih sklonih. Prvotni vzorec je bil torej holokinetičen: I ed. **nek'*-*ōμ* (= **ghélH₃-ōμ*), T **nek'*-*ou-η* (= **ghélH₃-ou-η*), R **nk'-u-és* (**ghlH₃-u-és*).¹⁰⁶ Posplošitev naglaševanja krepkih sklonov je kakor v primerih gr. *χέλως* in lit. *žėlvė* (1) upravičeno domnevati tudi za neko psl. predstopnjo: **žėly*, R **žėlbve*. Dolgi *-ū-* v gr. priponi, prim. I ed. *χέλως*, T *-ūv*, I ed. *véκως*, T *-ūv*, je glede na av. T ed. *nasāum*, ki zagotavlja tvorbo s pripono *-eμ-*, sekundaren. Nastal je po zamenjavi starega **-ō* (konzervirano v *χελώνη* 'želva') < *-ōμ* z *-ū-*, kar predstavlja novo polno stopnjo, nastalo s podaljšavo redukcijske, znane iz oblik šibkih sklonov (*χελός*), prim. enako v nosniških sedanjikih ed. (1.) *-vū-μi* (namesto **-vev-μi* = sti. *-no-mi*) po mn. (1.) *-vu-μεν*. Enak pojav je znan tudi v okviru gr. naslednikov ide. histerokinetične sklanjatve osnov na **-(t)eμ-*, prim. gr. *πληθός*, R *πληθός* 'množica' za ide. **p_lH₁dh-ē* (**-ēμ*), R **p_lH₁dhuués* (s sekundarno polno stopnjo korenkega morfema v lat. *plēbēs*) in gr. abstrakta na *-tús*, R *-túos* ž., kjer prvotno sklanjatev nom. *-tē(μ)*, R *-t(i)ués* zagotavlja toh. B I ed. *plāce* (ž.) 'govor' < **bhelatē+s* ob mn. (stranski skloni) *plātām* < **bhelə-tu-ns*.¹⁰⁷ Ker v navedenih primerih dolžina gr. *-ως* ni posledica zlitja kratkega *u* z laringalom, utegne biti T ed. na *-ūv* (*χέλων*, *véκων*) posledica zelo stare analogije po T ed. korenskih samostalnikov tipa ide. **sū-m*, gr. *σῦν*, prim. možno vzporednico v psl. T ed. **l'uby* (če tudi tako (?), glej op. 89) : **svekrvbv* < *-uH₂η*.

2.3.3.1 Psl. izglasje primerov tipa **žėly*, je najverjetneje nastalo po redni glasoslovni poti iz ide. cirkumflektiranega **-ō(-s)* kot kontrakcijskega produkta starejšega **-ōμ*, kar predstavlja vokalizacijo pripone *-eμ-* v I ed. holokinetičnega naglasno-prevojnega vzorca. Zaradi primerov prisl. **dōma* < ide. M ed. **domō* < *-ōμ* in psl. **vodā* (intonacija je analogna zaradi prehoda v žensko *a*-jevsko sklanjatev) iz ide. zbirnega samostalnika **uodō* za ide. **udōr* se zdi verjetna domneva, da je ide. **-ō* v nepokritem izglasju prešlo v psl. **-a*. Za neko predstopnjo praslovanščine je možno domnevati analogno vzpostavitev sigmatskega I ed. **-ō* + **-s*, kar je domnevno dalo psl. **-y*, prim. vzporedno ide. **-ē* (+ *-s*) < *-ēr* v primerih **māti*, **dbt'ī* in obravnavo

¹⁰⁶ Če bi bil prvotni vzorec proterokinetičen, v krepkih sklonih kakor v primeru I ed. **pér-tu-s*, T *pér-tu-m*, R *p_r-téu-s* ne bi pričakovali *-o*-jevske vokalizacije priponskega morfema. Enako vokalizacijo kot primera I ed. **nek'*-*ōμ* in **ghélH₃-ōμ* izpričujejo primeri **d(h)ég'h-ōm*, R **d(h)g'-m-és* 'zemlja', I ed. **éH₁t-mōn*, R *H₁t-mn-és* in **H₂éus-ōs* (gr. hom. ἦός z analognim naglasnim mestom), R **H₂us-s-és* (sti. *ušáh*, av. M ed. *uší(-dā)*). Psl. stranskosklonska vokalizacija pripone *-bv-* (namesto *-v-*) je posplošena po primerih tipa **svekrv*, R *svekrbve*, kjer je prvotna, glej 3.1.

¹⁰⁷ O slednjem KLINGENSCHMITT, *Latein und Indogermanisch*, 127.

ide. $*\tilde{o}(-)$ v pokritem izglasju v končnici O mn. $-e/o$ -osnov, npr. $*vblky$ = lit. *vilkaĩs*, sti. $v\check{y}k\check{a}i\check{h}$ < $*u\check{k}^u\tilde{o}ĩs$ < $-o-ej$ -s, prim. tudi $*k\check{a}my$ < $*\tilde{o} + *n + *s$. Argument za vzpostavitev sigmatskega imenovalnika ni le tipološko sprejemljiva možnost (prim. let. *akmens*), temveč zlasti dokazljiva nevzpostrednost med obravnavo asigmatskega izglasja $-\tilde{e} + *n$, ki ga zahtevajo nosniške osnove srednjega spola tipa $*korę$, $*jbmę$, $-en-t$ v primerih tipa $*(j)\check{a}gnę$ in sigmatskega $*\tilde{o} + *n + *s$, ki ga je upravičeno domnevati v nosniških osnovah moškega spola tipa $*k\check{a}my$. Alternativna razlaga psl. izglasja primerov tipa $*\check{z}\check{e}ly$ je tvorba nove polne stopnje v priponi na osnovi podaljšave ničte. V tem primeru je izglasje tipa $*\check{z}\check{e}ly$ nastalo enako kot v gr. primeru $\chi\acute{\epsilon}\lambda\bar{\upsilon}\varsigma$.¹⁰⁸ Pri vzpostavitvi $-y/-bv-$ sklanjatve je utegnil sodelovati tudi slovnični spol, saj v psl. ni znan noben primer osnove na $-\check{u}$ - ženskega spola,¹⁰⁹ medtem ko sodijo v $-y/-bv$ -sklanjatev izključno primeri tega slovničnega spola. Prim. spremembo sklanjatve zaradi slovničnega spola v sti. ved. hdn. *Saráyu-* ž. → klas. *Sarayū-* ž.¹¹⁰ Za potrebe slov. akcentologije je v primeru $*\check{z}\check{e}ly$ pomembno, da so bili v prvotnem vzorcu krepki skloni naglašeni na korenu, kar se je kot v primerih tipa $*k\check{a}my$, $*kręmy$ in $*jbmę$ na neki predstopnji psl. in gr. posplošilo na celoten vzorec, iz česar so v psl. nastale polarizirane trizložne oblike tipa R ed. $*\check{z}elbvę > *z\check{b}lvę$.

2.3.4 V obravnavani NV je mogoče uvrstiti sln. *plóškev*, $-kve$ 'Fläche', kar je abstraktum iz prid. *plôšk*, ž. *plóška* 'flach'. Variantni abstraktum *plôška* (prim. štok. (Lika) *plôška* 'bukova deska'), če iz $*ploskva$ (kakor sln. *rôžgva* : *rôžga*), v kolikor je Pleteršnikov zapis korekten, odseva za hrv. in srb. značilno vzpostavitev kolumnalnega NV na osnovi T ed.: $*plosk\check{b}vb \rightarrow$ R ed. $*plosk\check{b}ve > *pl\check{o}skve$. K nastanku sln. novega cirkumfleksa tovrstnih primerov glej 2.5. pri obravnavi psl. $*r\check{o}zgy$.

2.3.5 Baritonezo I ed. $*pl\check{o}šky$ je upravičeno domnevati na osnovi zgodnje izposo-

¹⁰⁸ Prim. psl. $*\check{c}et\check{y}re$ (za ide. $*k^u\check{e}t\check{u}r\check{o}r-es >$ sti. *catvárah*), kar je tvorjeno s podaljšavo redukcijske stopnje, znane iz sti. T mn. *catúrah*. Možno vzporednico, ki še ni zadovoljivo pojasnjena, predstavlja sln.-gl. (sporadično tudi hrv. in srb.) pripona $*-ny-$ v nedoločnih oblikah k nosniškim sed., npr. nedol. sln. *gímiti*, gl. *hinyč* < $*g\check{y}b-nyti$: $*g\check{y}b-nyti$ v ostalih jezikih. Sln.-gl. oblike na $*-ny-(ti)$ (nedol.) so utegnile nastati po enakem analoškem postopku, kot ga izpričuje gr. sed. ed. na $-v\check{u}-$. Nedol. oblike k nosniškim sed. lahko predstavljajo sekundarno polno stopnjo $*-n\check{u}-$, nastalo na osnovi ničte $*-nu-$ (sti. *k\check{r}numási*). Prevojnjo razmerje v $*k^u\check{e}t\check{u}r\check{o}r-es$: $*k^u\check{e}t\check{u}r\check{e}s$ in $*-n\check{e}my$: $*-num\check{e}s$ se je pretvorilo v sekundarno $*k^u\check{e}t\check{u}r-es$: $*k^u\check{e}t\check{u}r-es$ in $*-n\check{u}mi$: $*-num\check{e}s$, kot je še ohranjeno v grščini. Slovanski jeziki so dalje posplošili sekundarno polno stopnjo tudi na nekaj šibkostopenjske oblike. Širše razprostranjena različica na $-n\check{q}-(ti)$ (nedol.) najverjetneje temelji na ed. prez. primerov ide. tipa na $-n\check{a}H_2-ti$ (3. ed.). V primeru neakutiranega korenskega samoglasnika pripona namreč izkazuje staroakutirano intonacijo.

¹⁰⁹ V psl. so bile vse $-\check{u}$ -osnove moškega spola, medtem ko so v ide. znana tudi $-\check{u}$ -osnove ženskega (gr. $\gamma\acute{\epsilon}\nu\upsilon\varsigma$ ž. = sti. *hánu-* ž. 'lice' lat. *manus* ž. 'roka') in srednjega spola, (ide. $*medhu-$ s. 'sladkoba, med', lat. *genu* s., gr. $\delta\acute{o}\rho\upsilon$ 'les, deblo'). Slednji so v psl. utrpeli spremembo slovničnega spola, npr. $*m\check{e}db$ m.

¹¹⁰ Spremembo sklanjatve zaradi tipičnosti ženskega slovničnega spola sti. $-\check{u}/-uv$ -osnov razloži WACKERNAGEL-DEBRUNNER, *Ai. Gramm.* II/2, 497 s.

jenke sln. *pónev* ž., R ed. *pónve*, nar. R ed. *ponvī*, O ed. *ponevjó*, I mn. *pónvi*, *ponvī*, *ponvĕ* (= *žovĕ*),¹¹¹ kajk. (Prigorje) *pòńva*, O ed. *pońvū*,¹¹² s premetom (Žumberak) *póvna*, *pómna*¹¹³ za nekdanje **pǫny*, R **ponbvé*. Pri izposoji je namreč metodološko upravičeno izhajati iz I ed. stvn. *pfanna* < srlat. *patna* za klas. lat. *patina*,¹¹⁴ kar je zaradi naglasa na prvem zlogu dalo slov. **pǫny*, slednje pa je po vzorcu I ed. **plǫsky*, R **ploskbvé* = I ed. **l'ûby*, R **l'ubbvé* tvorilo končniško naglašene stranskosklonske oblike. Domnevo, da se baritoneza ob izposoji ohranja, potrjujejo (mlajše) izposojenke iz iste predloge v tistih jezikih, ki so stvn. korenski *a* na osnovi kvalitete nadomestili s slovanskim *a* in vzpostavili akutirano dolžino, npr. (csl. *pany* 'pelvis', *opany* 'patina') č. *pánev* ž., R *-nve*, slš. *panva*, polj. *panew*, ukr. *pánva* < **pǫny*, R **pǫnve*. Če primeri tipa **plǫsky* v času izposoje **pǫny* ne bi sodili v NV z baritonim I ed. in oksitonimi stranskimi skloni, izposojenka **pǫny* ne bi bila sposobna tvoriti stranskih sklonov tipa **ponbvé*.

2.3.6 Enako velja za sln. *ředkev*, č. *ředkev*, slš. *red'kev*, polj. *rzodkiew*, kar je izposojeno iz neke nemške predloge z izvršenim preglasom in neizvršenim soglasniškim premikom. Po Knutssonu¹¹⁵ gre za izposajo iz stspn. *redik*. Z naslonitvijo na številna rastlinska imena -y/-bv-sklanjatve se je slov. I ed. glasil **rědbky*, kar je impliciralo R ed. **redbkvé*. Slednje se je po pravilu, znanem iz R ed. **žbĕbvé* (glej 2.3.3), reduciralo v **rědbkbvé*. Po posplošitvi naglaševanja T ed. **rědbkbv* se je R ed. glasil **rědbkbve*, kar je po odpadu šibkih polglasnikov dalo **rědbkve*.¹¹⁶ Slednje je potrjeno v bolg. nar. *ardókva*, *radókva*, *ardíkva*,¹¹⁷ štok. nar. *rdakva*, na Kosovu *rdākva*, v Dubrovniku *radakva*, hrv. čak. (Istra) *ardĕkva* in lit. izposojenki *ridikas* iz strus. **rědbk(v)a*. Neposredno iz vulg. lat. *radica* je izposojeno hrv. *rōtkva*, *rōkva*, čak. (Hvar) *rodākva*, (Rab) *rōkva*,¹¹⁸ ki se naglasno enako obnaša, vendar daje v primeru vzpostavitve dvoizločnosti drugačen rezultat.

2.3.7 V isti predposameznojezični NV je mogoče uvrstiti primer I ed. **smǫky*, ki implicira R ed. **smokbvé*, na kar kaže sln. nar. *smókva*. Standardno *smǫkev/smǫkva* ustreza štok. *smǫkva*, star. čak. (Križanić) *smókva*,¹¹⁹ čak. (Novi) *smǫkva* ž., R mn. *smǫkāv*, kajk. (Prigorje) *smǫkva* ž., R mn. *smokāv*¹²⁰ in domnevno temelji na posplošitvi naglaševanja T ed. **smokbv*, kar je v oblikah s priponskim polglasnikom v šibki legi dalo (npr. R ed.) **smǫkbve*. V strus. je beseda izposojena iz jslov. Njen NV (razen v variantni obliki IT mn.) prav tako dopušča posplošitev naglaševanja T

¹¹¹ Navaja VALJAVEC, *Rad JAZU LX*, 114.

¹¹² ROŽIĆ, *Rad JAZU CXV*, 128.

¹¹³ SKOK, *ZSlPh II*, 399, ERHSJ II, 598.

¹¹⁴ O stvn. -a ([-ə]), ki se v slov. zamenja z -y, KNUTSSON, n. d., 64.

¹¹⁵ KNUTSSON, n. d., 40.

¹¹⁶ Od tod dalje je posplošitev enaka kot v primeru bolg. *pbstǫrva*.

¹¹⁷ Navajajo GEORGIEV, GbLbBOV, ZAIMOV, *BER I*, 14.

¹¹⁸ Navaja SKOK, ERHSJ III, 96.

¹¹⁹ KRIZANIĆ, n. d., 51.

¹²⁰ ROŽIĆ, *Rad JAZU CXV*, 128.

ed., prim. I ed. *smok̄y*, R *ot smókve*, D *k̄b smókvi*, T *smokóvb*, I mn. *smókvil/smokvì*.¹²¹ Ustaljeno mnenje je, da je slov. **smōky* izposojeno iz got. *smakka*.¹²² Got. beseda naj bi prvotno pomenila 'okusni (sadež)',¹²³ iz česar v primeru pravilnosti etimologije sledi, da je got. poimenovanje za 'smokey' posamostaljeni šibki pridevnik **smak(k)a* v moškem spolu. Pri tem ni izključeno, da se je isti pridevnik posamostalil tudi v ženskem spolu kot **smak(k)ô* (prim. stvn. *bluoma* ž. poleg *bluomo* m.), kar bi utegnila biti neposredna predloga slov. **smōky*. Vendar opisana smer izposoje in etimološka razlaga nista neoporečni. Got. dvojno pisani soglasnik *-kk-* načelno kaže na izposojenko.¹²⁴ Illič-Svityč domneva južnoslovansko poreklo besede s prvotnim pomenom 'sočni (sadež)' in primerja sln. *smōk* 'mesni sok, priloga k jedi', hrv., srb. *smōk* 'maslo, sir, zabela', č. *smok* 'rastlinski sok'.¹²⁵ V prid tej domnevi po Illič-Svityču govori sln. nar. *smōkvica* 'gozdna jagoda' in slš. *smokvica* 'isto'. Etimologija zahjslov. in č. **smōkb* je vprašljiva. Skok¹²⁶ meni, da gre za izposojenko iz stvn., srvn. *smac* 'okus'. Illič-Svityč¹²⁷ povezuje **smokb* s psl. **mokrb̄* 'moker'. Verjetneje od obeh domnev se zdi, da gre v besedi **smōkb* 'nekaj okusnega, sočnega; sočnost' za samostojno imitativno tvorbo, prim. reimitativno sln. *cmōkva* 'smokva' in varianto k **smōkb* v sln. *cmōk* 'Knödel', *cmokāti* 'schmatzen'. V tem primeru je prvotni pomen jslov.¹²⁸ **smōky* 'imajoča smok' = 'sočnost'. K besedotvorju prim. štok. *plōdva* 'placenta' ≤ **plōdy* 'imajoča plod/pripadajoča plodu' k **plōdb̄* 'fructus', csl. *neplody* 'στεῖρα, στερρεύσα' < 'tista, ki nima plodu'.¹²⁹

2.3.8 Dodatni dokaz psl. in prasln. NV tipa **l'ûby*, R **l'ubbvé* predstavljajo romanske izposojenke, katerih korenski vokalizem se je v slov. zamenjal s kračino, npr. rom. **brasca* → jslov. **brōsky*, R **broskb̄vé*, glej 2.1.4.

2.3.9 Poimenovanja za 'cerkev' v slov. jezikih na prvi pogled ne dopuščajo izvedbo iz enotne rekonstrukcije. Csl. *crbky*, *cbrky* ž., R *cr̄bkb̄ve*, strus. (13. st.)

¹²¹ Gradivo in mnenje o izposoji iz jslov. navaja KOLESOV, n. d., 101, 103.

¹²² Got. *smakka* je *-n*-osnova m. Izpričano je I mn. *smakkans*, R mn. *smakkane* (FEIST, *GEW*³, 438 s.), iz česar zaradi kratkega izglasnega samoglasnika v I ed. ne bi pričakovali slov. *-y, zato ta beseda verjetno ni neposredna predloga.

¹²³ JOHANSSON, *KZ XXXVI*, 383.

¹²⁴ BRAUNE-EBBINGHAUS, *Gotische Grammatik*¹⁹, 52.

¹²⁵ ILLIČ-SVITYČ, *Ětimologičeskie issledovanija po russkom jazyku* II, 71 ss.; možnost povezave sln. *smōk* in sorodnega s slov. **smoky* se najde že pri SCHRADER-NEHRINGU, *Realexikon der indogermanischen Altertumskunde*², I, 304.

¹²⁶ SKOK, *ERHSJ* II, 293.

¹²⁷ ILLIČ-SVITYČ, *Ětimologičeskie issledovanija po russkom jazyku* II, 71 ss.

¹²⁸ Slovani so prišli v stik s smokvijo šele na Balkanu in na Krimu, zato beseda gotovo ni praslovanska.

¹²⁹ Funkcijo pripadnosti je zaslediti v klas. sti. *pādū-* ž. 'čevalj' (ved. *pādū-* 'isto') k **pād-* 'noga'. Naglasne razmere v primeru **smōky* ne pomagajo razrešiti dileme glede izvora. V primeru izposoje iz got. **smakkō* je naglaševanje I ed. **smōky*, ki implicira R ed. **smokb̄vé*, obvezujoče, v primeru tvorbe iz psl. (?) **smōkb̄* pa kakor v primerih **l'ûby* in **plōsky* zelo verjetno.

крѣкѣвъ, (15. st.) *krkvi*, štok. *cřkva*,¹³⁰ nar. (Posavina) *cřkva*,¹³¹ srbojg. IT ed. (*v*) *crĕkŏvŏv* ž., R mn. *crkŏvŏv*,¹³² bolg. *cĕrkva*, strus. IT ed. *cerkŏvŏv* ž., R (*iz/ot*) *cĕrkvŏi*, redkeje *cĕrkvelcĕrkvi*, D *cĕrkvŏi*, O *crkŏviju*, I mn. *cĕrkvi*, T mn. *cĕrkvil/crkvŏi*, R *cĕrkvĕi*, D *cĕrkvámŏ*, M *v cĕrkvex/cĕrkvaxŏ*, kasneje *v cĕrkvaxŏ* (naglasni umik na predlog se pojavlja le v T ed. (*vŏ crkovŏ*) in M mn. (*ŏ crkvaxŏ*)),¹³³ rus. *cĕrkovŏ* ž., R *-kvi*, nar. *cĕrkva*,¹³⁴ ukr. *cĕrkva*, stukr. *cĕrkŏvŏv*,¹³⁵ brus. *carkvá*,¹³⁶ stpolj. I ed. *cerki*, IT ed. *ce/yrkiew* ž., R *ce/yr(e)kwie*, O *cyrekwiq*, I mn. *cyrekwi*, M *cerekwiach/cyrkwiach*, v 16. st. *cĕrkieŏ*, polj. *cerkiew* ž., R *cerkwi*, nar. *cerkwa*, *cerkwiá*¹³⁷ in stĉ. redko *crkev* ž., R *crkve* je izvedljivo iz **cĕrky*, R *cĕrkŏve*. Druga različica vsebuje v koremskem zlogu poln samoglasnik, prvotno najverjetneje *-i-*¹³⁸: csl. R ed. *crikve*, O mn. *crikvami*, v Kijevskih lističih *cirkve*, sln. (z *e*-jevskim samoglasnikom) knjiž. *cĕrkev* ž., R *-kve*, nar. npr. Rudno (Rovte) IT ed. *cĕrku* ž., R *cĕrkve*, O *cĕrkujo*, I mn. *cerkvĕ/cĕrkve*, pkm. (Gomilice) IT ed. *cĕrkef* ž., R = I mn. *cĕrkvi*, z *i*-jevskim samoglasnikom *cĕrkev*, R *-kve* (Briž. spom. M mn. *circuvah*), rož. *cĕrkoŏ* ž., R *cĕrkle*,¹³⁹ obir. I ed. *cĕrqu*,¹⁴⁰ pkm. (Veržej) IT ed. *cĕrkef*, rez. (Solbica) IT ed. *cĕrkuŏ*, (Osojane) *cĕrkoŏ*, istr. (Ricmanje) IT ed. *cĕrkuŏ* ž., R *cĕrkvŏ*, hrv. kajk. (Prigorje) *cĕrkva*,¹⁴¹ star. čak. *cĕrkva*,¹⁴² čak. (Vrgada, Hvar) *cĕrkva* ž., R *-ĕ*, (Novi) *cĕrkva* ž., R mn. *cĕrkv/cĕrkŏv*,¹⁴³ (Karlovac) *cĕrkva*¹⁴⁴ = sln. nar. (Hrušica v Istri) *cĕrkva*, T *-u*); po Skoku¹⁴⁵ tudi *cĕrkva* (= sln. nar. (Sočerga, Raven nad Sečovljami, Rakitovič v Istri) *cĕrkva*), bolg. *cĕrkva*, strus. (10.–11. st.) *zbdaxŏ cĕrkŏvŏv siju*, (13. st.) *cĕrkav*,

¹³⁰ MOSZYŃSKI, *Nahtigalov zbornik*, 287, vzporeja izostanek druge palatalizacije z izostankom v strus. *kĕpb*, *kĕditi*.

¹³¹ IVŠIĆ, *Gesammelte Schriften zum slawischen Akzent*, 357.

¹³² NAVAJAJO DYBO, ZAMJATINA, NIKOLAEV, *Osnovy*, 214.

¹³³ KOLESOV, n. d., 101 s.

¹³⁴ Nepremični naglas na prvem zlogu je izpričan že l. 1650: I mn. *cĕrkvi*, R *cĕrkvej*, M *cĕrkvach* (KIPARSKY, *Der Wortakzent der russischen Schriftsprache*, 99.)

¹³⁵ SHEVELOV, *A Historical Phonology of the Ukrainian Language*, 56.

¹³⁶ KRIŽANIĆ, n. d., 50, navaja brus. *crkva*.

¹³⁷ Ker je sekvenca *-er-* izpričana že v 14. st., je ni mogoče izvesti iz predpoljskega **-ir-* (prve izpričbe *-er-* < **-ir-* so znane iz 15. st.), temveč le iz predpoljskega **-br-* (KLEMENSIEWICZ, LEHR-SPLAWIŃSKI, URBAŃCZYK, *HGJP*, 70), eventualno **-e/ĕr-*, kar zaradi pomanjkanja vzporednih primerov ni preverljivo. Stpolj. izglasje *-ā* govori za novoakutirani korenski samoglasnik, ki ga potrjuje dalje v besedilu navedena razlaga.

¹³⁸ Za prvotnost *i*-jevskega samoglasnika govorijo stari zapisi. Poleg tega bi v primeru prvotnosti *e/ĕ*-jevskega samoglasnika zaradi zgodnje izposoje pričakovali dosledno izvedeno metatezo likvid.

¹³⁹ RAMOVŠ, *HGr*. II, 153.

¹⁴⁰ KARNIČAR, *Der Obir-Dialekt in Kärnten*, 26.

¹⁴¹ ROŽIĆ, *Rad JAZU CXV*, 132.

¹⁴² KRIŽANIĆ, n. d., 51.

¹⁴³ BELIĆ, *IORJ XIV/2*, 225.

¹⁴⁴ FINKA-ŠOJAT, *HDZ III*, 134.

¹⁴⁵ SKOK, *ZSIPh II*, 398.

crekva,¹⁴⁶ stč. IT ed. *cierkev* ž., R *čėrekvefi*, č. *církev* ž., R *-kve* (slš. *cirkev* je čehizem), gl. *cyrkej* ž., R *-kwje*, dl. *cerkwja* ž., R *-wje*, mestno ime, zapisano l. 1218 *Tsirkewist*, 1364 *Cyrkewitz*.

2.3.9.1 Izvor in etimologija slov. poimenovanja za 'cerkev' je jasna. Končni vir je srgr. vulg. κυρικόν za klasično κυριακόν, kar stoji za sintagmo κυριακός οἶκος 'gospodova hiša'.¹⁴⁷ Pri preciziranju poti in jezika, preko katerega¹⁴⁸ je gr. beseda izposojena v slov., se mnenja močno razhajajo. Berneker¹⁴⁹ domneva izposoje iz got. **kyrikō*. Domneva je iz več razlogov malo verjetna: 1. V got. sta za pojem 'cerkev' izpričani besedi *aikklesjo* in *gudhūs*. Domneva o obstoju še tretje sopomenke temelji zgolj na razlagi, po kateri na bi bilo zahgerm. **kirika* v 5. st. izposojeno iz got. **kyrikō*.¹⁵⁰ 2. V primeru zgodnje izposoje iz got. (pred 6.–7. st.) v slov. ne bi pričakovali druge, temveč prvo palatalizacijo. Po tem datumu so bili Slovani lahko v stiku le še s krimskimi Goti. Proti izposoji iz tega vira govori kulturnozgodovinsko dejstvo, da se je pacifikacija Slovanov s pomočjo pokristjanjevanja začela na severozahodu s frankovsko-bavarskimi misionarji, od koder je tudi prišlo povabilo solunskima apostoloma, naj obiščeta Panonijo in Moravsko. Pred 7. st. se v vseh virih govori le o poganskih Slovanih.¹⁵¹ 3. V primeru zgodnje, že psl. izposoje iz got. bi pričakovali popolnejšo prilagoditev, poenotenje ali vsaj prevlado ene različice v vseh slov. jezikih. Če bi bila beseda že psl., ne bi pričakovali nihanja med indikacijami na *i*-jevski in *ě*-jevski korenski vokalizem. V tem primeru bi se postavilo tudi vprašanje, čemu bi poganski Slovani rabili besedo s pomenom '(krščanska) cerkev'.

2.3.9.2 Skok¹⁵² in Mladenov¹⁵³ domnevata izposoje neposredno iz gr. κυρικῆ, prvi eventualno preko srlat. *kyrica*. Domneva se zdi malo verjetna, ker je gr. κυριακόν 'cerkev' v rabi le za časa Konstantina Velikega (4. st.), medtem ko kasneje v gr. prevlada lat. izposojenka ἐκκλησία. Srlat. *kyrica* je izpričano le kot glosa pri Walafriidu Strabu (9. st.): *ab ipsis grecis kyrica*, kjer se pojasnjuje izvor stvn. besede *chirihha*.

¹⁴⁶ Navaja MOSZYŃSKI, *Nahtigalov zbornik*, 285.

¹⁴⁷ Morebitno vzporedno srgr. vulg. κυρικῆ za κυριακῆ οἰκία; prim. ngr. nar. κερική (sc. ἡμέρα) 'nedelja' < 'gospodov (dan)' (KRETSCHMER, *KZ* XXXIX, 542). drugače le MASING, *Prace Polskiego Towarzystwa dla Badań Europy Wschodniej i Bliskiego Wschodu* IV, 162–168 (izvaja iz lat. *congregatiō*) in GUNNARSON, *ZSIPh* XIV, 463 s. (izvaja iz **bsserbky* < rum. *biserică* < *basilica*).

¹⁴⁸ Natančneje: jezikov, preko katerih ...

¹⁴⁹ BERNEKER, *SEWI*, 132, kjer je navedena starejša literatura.

¹⁵⁰ KLUGE, *PBB* XXV/1, 124–160; KLUGE-MITZKA²⁰, 370; WESSÉN, *Ark. Nord. Fil.* XLIV, 93 ss. Preko got. **paíntē dags*, kar je delni kalk po gr. πέμπτη ἡμέρα, je izposojenō bav. nem. *Pfíntag* 'četrtek' (KLUGE-MITZKA²⁰, 138); enako avstr. bav. *pfoat* 'srajca' < got. *paida* < gr. βᾱίτη 'halja (iz kozje kože)' (n. d., 542; problematika pri FEISTU, *GEW*³, 382).

¹⁵¹ KNUTSSON, n. d., 60 s.

¹⁵² SKOK, *ZSIPh* II, 397 s., *RÉS* VII, 178.

¹⁵³ MLADENOV, *SbNU* XXV, 136 s.

2.3.9.3 Schwarz¹⁵⁴ domneva, da je slov. poimenovanja za 'cerkev' izposojeno iz stvn. *chirihha* oz. starejše **kirikō* ž., sinkopirano stbav. *chirhha*, **chirc(h)a*, kar je potrjeno v salzburških urbarjih iz leta 790 v mestnih imenih *Pohkirch*, *Pohkirc*, *Lochkirch*. Bavarci naj bi v istem obdobju Slovanom posredovali še cerkveni termin *mьnixь*. Domneva o izposoji iz visokonemškega bavarskega narečja se zdi slabo utemeljena, ker tu, razen v mestnem imenu *Pohkirc*, ni zaslediti naslednika prazahgerm. **kirika* z neizvršenim soglasniškim premikom drugega mehkonebnega soglasnika.¹⁵⁵

2.3.9.4 Mnenje, po katerem je slov. poimenovanje za 'cerkev' izposojeno iz srednjenemških, po izvoru spodnjenemških narečij, zagovarja Knutsson.¹⁵⁶ Razlike v vokalizmu slovanskih besed išče v ustreznih razlikah znotraj spodnje- in srednje nemščine. Slovanske različice, ki naj bi bile izvedljive iz **cerbk-*, Knutsson izvaja iz stspn. *kerika*, različice, ki naj bi kazale na **cbrbk-*, iz stspn. *kirika*, različice, ki kažejo na **cbrk-*, pa iz stsrn. **kirka*. Nemško izglasje *-a* je bilo v času izposoje nekakšen polglasnik, ki se je zamenjal s takratnim slov. refleksom za *-y*, kar je omogočilo vključitev v *-y/-ьv-*sklanjatev. Po Knutssonu je bila beseda najverjetneje sprejeta koncem 8. st. na Moravskem,¹⁵⁷ na Češkem in v Panoniji, od koder naj bi se širila proti jugu in proti vzhodu.

2.3.9.5 Nahtigalovo domnevo o večkratni izposoji iz različnih virov¹⁵⁸ dopolni in delno popravi Moszyński,¹⁵⁹ ki domneva, da je stbav. **kirikō* preko salzburških misionarjev najprej izposojeno v Karantaniji kot **cirky*, prim v Briž. spom. M mn. *circvah*, kar se zaradi neobičajnega zaprtega zloga preuredi v sln. **cirьky* (kakor csl. *obitarь* < stvn. *altāri*) in v hrv. **crěky*. Sln. **cirьky* naj bi si izposodili Slovani v Panoniji, na Slovaškem, Moravskem in na Češkem, od koder naj bi beseda prišla na Poljsko in v Lužico. V č. in sln. naj bi vzporedno prišlo do spremembe neobičajnega vzglasja *ci-* v običajno *cě-*, ki je znano npr. v **cělь*, **cěvb*, **cěditi*, **cěsarь*. S solunskima apostoloma se od jugovzhoda proti severozahodu širi različica **cbrky*, ki naj bi bila izposojena iz krimske gotščine. Moszyńskega domneva ima tri šibke točke. 1. Izposoja iz bav. visokonemških narečij zaradi soglasniškega premika ni prepričljiva. Iz tega sledi, da poimenovanje za 'cerkev' po vsej verjetnosti ni izposojeno v Karantaniji. 2. Kot je bilo že omenjeno, je obstoj got. **kyrikō* vprašljiv. 3. Zemljepisna razporeditev različic z redukcijским in polnim korenskim vokalizmom ne podpira domneve o dveh izposojah, saj so oblike z reduciranim vokalizmom znane tudi v stč., oblike z nereduciranim pa tudi v strus.

2.3.9.6 Zato se zdi verjetneje, da je obravnavana razporeditev vokalizma nastala

¹⁵⁴ SCHWARZ, *ASlPh* XL, 288 s., XLII, 305.

¹⁵⁵ Visokonemški premik soglasnikov je izvršen v 6.–7. st. (BRAUNE-EGGERS, *Althochdeutsche Grammatik*¹⁴, 81).

¹⁵⁶ KNUTSSON, n. d., 59 ss.

¹⁵⁷ Sinoda v Mainzu leta 852 omenja *rudis et adhuc christianitas gentis Maraensium*; KNUTSSON, n. d., 61.

¹⁵⁸ NAHTIGAL, *Starocerkvenoslovanske študije*, 17–19, 60, 67.

¹⁵⁹ MOSZYŃSKI, *Nahtigalov zbornik*, 283 ss., zlasti 286.

znotraj prvotno enotnega slovanskega vzorca. Če, podobno kot Knutsson, domnevamo, da je stsrn. različica **kirkǣ* (zaradi sinkope verjetno **kīrkǣ*) koncem 8. st. izposojena v zahsl. se je slov. substitut po takrat tvorni drugi palatalizaciji (prim. sln. *Zilja* < *Gīla*) glasil I ed. **cīrky*,¹⁶⁰ kar je kakor v primeru **plōsky*, R **ploskbvé* impliciralo polarizirane stranskosklonske oblike, npr. R ed. **cirkbvé*, T ed. **cirkbvb*, po redukciji R ed. **cbrkbvé* itd. (strus. (!)), prim. zgoraj I ed. **žēly* (= gr. χέλῦς), R **želbvé* > **žblbvé*; I ed. **rēdbky*, R **redbkbvé* > **rdbkbvé*. Problem zaprtega zloga v I ed. **cirky* se je kakor v primeru csl. *olbtarb* < stvn. *altāri* razrešil z vrivom nemarkirujočega polglasnika. Domnevanje vrinjenega polglasnika¹⁶¹ je potrebno zaradi trde izreke glasu *r* v R ed. (in drugih stranskih sklonih) v stpolj. *cerekwie*, stč. *cěrekvefi*. Alternativna možnost razrešitve problema zaprtega zloga je premet **cirk-* → **crik-*, po vzpostavitvi **cěrk-*¹⁶² (ohranjeno v č., luž., morda polj. in delno v sln.), tudi **crěk-*. Različice s premetom zasledimo v hrv., sln. nar. in izjemoma v strus. V zahsl. se je vrinjeni *b* iz I ed. posplošil na cel vzorec, v vzhsl., *j-* in *vzhštok*, ter v bolg. je prišlo do paradigmatške izravnave v prid vokalizmu stranskih sklonov. Areal posplošitve vokalizma I ed. **ci/ěrbky* se v grobem prekriva z arealom posplošitve vokalizma primera **cěsarǣb*, areal posplošitve vokalizma (npr.) R ed. **cbrkbvé* se v grobem pokriva z arealom posplošitve vokalizma (npr.) R ed. **cbsarǣ*.

2.3.9.7 Medtem ko strus., brus. in srbolg. gradivo po pričakovanju kaže na progresivno-premični NV tipa **l'ūby*, izkazuje hrv. in srb. gradivo novoakutirano intonacijo korenskega zloga, prim. kajk. (Prigorje) *cīrkva*, čak. (Vrgada, Hvar) *cīrkva* = (Novi) *cirkva* ž., R mn. *cīrkvl/cīrkāv*, štok. (Posavina) *cīrkva*. Ker v čak. (Novi) ni zaslediti nove oksitoneze tipa (Novi) *svekrvǣ*, T -ǣ, ki domnevno kakor rus. *svekróvb* temelji na starem I ed. **svekrý*, je indikacije na nepremični novi akut treba razložiti drugače. Po vsej verjetnosti gre za enak proces, kot ga izkazuje rus. *cérkovb/cérkva* v odnosu do strus. *cerkóvb*. Po zgodnji razširitvi naglaševanja T ed. **cri/ěkbvb*/**cbrkbvb* na I ed. **cri/ěký*/**cbrký* in stranske sklone, npr. R ed. **cri/ěkbvel*/**cbrkbve*, je v oblikah s priponskim polglasnikom v šibki legi nastopil naglasni umik, npr. R ed. **cri/ěkbvel*/**cbrkbve*. Ker prestop v *a*-jevsko sklanjatev temelji prav na tej in tako naglašanih oblikah, je metodološko upravičeno domnevati, da je novi I ed. na *-a* prevzel njihovo naglaševanje, s čimer se je beseda uvrstila v NV tipa prazahsl. **vǫl'a*. Enako posplošitev naglaševanja T ed. izkazujejo primeri s kratkim korenskim samoglasnikom, npr. štok., čak. *lǫkva*, *smǫkva*, *pǫnva*, kjer so na osnovi sln. gradiva že dokazljivi oksitoni stranski skloni tipa R **ponǫvé*, T **ponǫvb*. Domnevo o posplošitvi naglaševanja T ed. v štok. naslednikih progresivno-premičnega NV dokazuje primer štok. *ljǫbav* ž., R *ljǫbavi*, nesklonljivo *ljǫbi*¹⁶³ čak. (Vrgada) *lǫb'āv*

¹⁶⁰ Razlog cirkumflektirani intonaciji namesto pričakovane akutirane verjetno tiči v dejstvu, da zahsl. niti v podedovanih *-y/-bv-* osnovah ne izkazuje dolžine korenskega samoglasnika, prim. č., stč. *kurva* = čak. (Hvar) *kūrba*, R mn. *kūrob*. Enako č., stč. *bukev*.

¹⁶¹ In ne slov. **ci/erbk-* za stsrn. *ki/erik-*, kot domneva KNUTSSON.

¹⁶² Verjetno iz razlogov, ki jih navaja MOSZYŃSKI.

¹⁶³ V pomenu 'zakonska žena' navaja Rečnik SANU, XI, 674. Variantno naglaševanje *ljǫbi* sicer ni popolnoma jasno, je pa gotovo sekundarno, glej op. 79.

ž., R *lǫbǫvi*. Ker je prestop v *i*-jevsko sklanjatev izvršen na osnovi T ed., se je naglaševanje (hkrati z vokalizacijo priponskega polglasnika) te oblike razširilo na cel vzorec. Enak pojav izpričujejo tista rus. narečja, ki so posplošila vokalizacijo psl. T ed., npr. *ljubóvb* ž., R *ljubóvi*.¹⁶⁴ V srbolg., ki ohranja psl. naglaševanje v I ed. (*ljúby*), je vokalizacija polglasnika regularna, kar je zaradi posplošitve naglaševanja T ed. v stranskih sklonih dalo T *ljubóvb*, R *ljúbvi/e*, D *ljúbvi*, O *ljubóvju* itd. Sln. gradivo, prim. (standardizirano) sln. *cérkev/církev* ž., R -*kve* poleg *cérkval/críkval/crékva*, iz sistemskih razlogov ne dopušča enake razlage. V primerih tipa **pǫny* namreč ni prišlo do posplošitve naglaševanja T ed., temveč stranski skloni v večini primerov in v večini narečij ohranjajo (indikacije na) staro oksitonezo, nastalo po polarizaciji, prim. knjiž. R ed., IT mn. *pónve*. Ker se knjiž. in v več narečjih najdejo končniško naglašene oblike R mn. *cerkvá*, D *cerkvām*, M *cerkvāh*, kar je po analogiji s primeri tipa R mn. *žená*, *gorá* itd. ob I mn. *gorē*, *ženē* privedlo do I mn. *cerkvē*, v nekaterih južnih narečjih celo do R ed. *cerkvē*,¹⁶⁵ se zdi upravičeno domnevati, da sln. gradivo ne izpričuje novega, temveč mladi akut tipa *zvézda*. Nekdanja oksitoneza utegne biti konzervirana v prid. *cerkóven*, ž. -*vna* < **ci/ěrkòvb* + *-(*b*)*nb* (: **bǫkòvb*), v katerem ni zadoščeno pogojem sln. levega naglasnega umika. Morfološko podprto ohranitev oksitoneze izkazuje rez. (Solbica) M ed. *tuǫ carkvǫǎi* ob I ed. *církuǫ*, (Osojane) M ed. *tuǫ cervǫ* ob I ed. *církoǫ*.

2.3.9.8 Povzetek primera 'cerkev'

Stsrn. **kírka* je izposojeno v prazahslov. **círky*, kar po vzoru primerov tipa **l'úby*, **žěly* implicira polarizirane stranskosklonske oblike tipa R **cirkǫvé*, T **cirkòvb*. Problem zaprtega zloga v I in T ed. se rešuje z vrivom nemarkirujočega polglasnika (**círky*) ali premetom (**criky*). Neobičajno vzglasje **ci*- se v delu jezikov zamenja z običajnim **cě*-, ki prav tako podleže sporadičnemu premetu. Vzorec se v zahslov. in vzhjslov. izravnava v prid vokalizma IT ed., v vzhslov. in v vzhjslov. pa v prid vokalizma R, D, M in O ed. ter množinskih oblik. Strus. in srbolg. gradivo neposredno indicira končniško naglašene oblike tipa R ed. **cbrkǫvé*, T ed. **cbrkòvb*. Hrv. in srb. sta kakor v primerih tipa *pǫnva*, *lǫkva* vzpostavili kolumnalni vzorec na osnovi T ed. in izvedli prestop v *a*-jevsko sklanjatev po ostalih stranskih sklonih sed. in mn. V sln. je zaradi ohranjenih indikacij na oksitonezo tipa R ed. *pónve*, R mn. *cerkvá* upravičeno domnevati nekdanjo oksitonezo stranskosklonskih oblik **ci/ěrkvé* in zgodnji levi naglasni umik na prednaglasni dolg samoglasnik tipa *zvézda*.

2.4 Kljub dejstvu, da v csl. oblike, ki bi kazale na *(*o*)*bry*, R *(*o*)*brǫve* 'super-cilium',¹⁶⁶ niso izpričane, je takšen psl. vzorec potrebno rekonstruirati že zaradi jslov. naslednikov, ki kakor v primeru **svekrǫ* pripadajo *i*-jevski in *a*-jevski sklanjatvi, prim. sln. *obřv* ž., R *obřvi*, IT mn. *obřvilobrvilobrvǫ*,¹⁶⁷ npr. I mn. kor. (Sveče) *obařlě*,

¹⁶⁴ Navaja SRNG XVII, 238; znano tudi pri Lomonosovu.

¹⁶⁵ Starejšo razporeditev domnevno izkazuje rovt. (Rudno) IT ed. *cérku*, R *cérkve*, I mn. *cerkvē*, R *cerkvá*, D *cerkvām* z analogno dolžino.

¹⁶⁶ Prim. O dv. *brǫvǫma*, O mn. *brǫvǫmi*; primera *obrǫvi* (MIKLOŠIČ, *Lex.*, 474) ni mogoče enoumno lematizirati. Miklošič nastavi *obrǫvb*.

¹⁶⁷ VALJAVEC, *Rad JAZU* LX, 51.

ben. (Breginj) I mn. *wōbarvī*, goriš. (Kred) *ob̄arwè*, rovt. (Pungert) *ubervī* (IT ed. v vseh narečjih ustreza standardnemu *ob̄rv*) poleg *ob̄rva* ž., R *ob̄rve*, štok. *ōbrva*, čak. (Vrgada) I ed. *ōbrva*, IT mn. *ōbrva*, (Hvar) *ōbarva*. Navedeno gradivo na dveh področjih naglasno odstopa od naslednikov psl. **svekrŷ*: čak. (Hvar): *ōbrva* proti *sekārva* in sln. *ob̄rva* proti *svēkrva*. Če domnevamo, da je bila sln., pri Megiserju izpričana različica naglašena *svēkrv* (tako Pleteršnik), se tudi *-i*-jevski naslednik *ob̄rv* naglasno razlikuje od domnevnega *svēkrv*. Poleg tega je v sln. izpričan R ed. in IT mn. *obrvī* z različico *obrvī*. Možnost, da je naglasno mesto vzpostavljeno analogno po R ed. in IT mn. dvozložnic tipa *krvī* tu iz dveh razlogov ni ravno verjetna. 1. Takšno (analogno) naglasno mesto se pojavi le v primerih, v katerih sta R ed. in IT mn. iz kakršnikoli razlogov dvozložna, npr. nar. R ed., IT mn. *žvalī* po moderni vokalni redukciji iz *živāli* in R ed., IT mn. *ravnī* ob I ed. *ravn̄*, kjer je oblika *ravnī* posledica historično upravičene vokalizacije polglasnikov v psl. R ed. **ōrvnī*. Problematični obliki *obrvī*/*obrvī* verjetneje odsevata psl. oksitonezo R ed. **obrvé*, ki je preživela spremembo soglasniške v *-i*-osnovo. IT mn. je potemtakem analogen po R ed., prim. vzorec R ed. = IT mn. *kosī*, *krvī* itd. V tem primeru je kračina v *obrvī* historično upravičena, dolžina v *obrvī* pa analogna po tipih *krvī*, *gorē*, *ženē*. Različica *ob̄rvī* utegne biti preprosta analogija po IT ed. Da takšen arhaizem ni osamljena fata morgana, dokazuje strus. R ed. *bez krovè* 'brez krvi' < **kruH-és*, kjer prav tako zasledimo preživetje oksitoneze ob prehodu v *-i*-jevsko sklanjatev, npr. pogostejši strus. R ed. *krovī*, in analogijo po T ed. *kròve/i*.¹⁶⁸ Dalje je primerljiva ohranitev oksitoneze v R ed. sln. nar. *χcérē* (Jeronišče, Viskorša), čak. (Vrgada) *čerē*, strus. *ot dšceri* = lit. *dukteřs* < *-rēs* < ide. **dhugHt(e)rēs*.

2.4.1 Če je zgornja razlaga pravilna, ta zahteva rekonstrukcijo psl. NV

I ed. **obry̆*

R ed. **obrvé*

T ed. **ōbrvb̄ > *ōbrvb̄*,

s čimer se pojasni sicer težko razumljivo dejstvo, da naglas na prvem zlogu trizložnih oblik v sln. primerih *svēkrva*, *jētrva* ostane na mestu, v primerih tipa *ob̄rva* pa reagira kot podedovani cirkumfleks. Cirkumfleks v primeru T ed. **ōbrvb̄* je nastal iz novega akuta, ker je isti vzorec vseboval trizložne končniško naglašene oblike, v danem primeru npr. R ed. **obrvé*; prim. T ed. **kōrenb̄ > *kōrenb̄* zaradi R ed. **korené*, T ed. **d̄bt'erb̄ > *d̄bt'erb̄* zaradi R ed. *dbt'eré*, T ed. **sīrot > *sīrot* zaradi I ed. **sirotā̄*. O omenjenem pojavu izžrpnije na kakem drugem mestu.

2.4.2 Psl. **o-brŷ* je po vsej verjetnosti identično z gr. ὄφρυς, ὄφρούς ž. 'obrv'.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Strus. gradivo navaja KOLESOV, n. d., 76. Prim. še strus. *do/ot/izb nočī, is peščī, do/ot plotī, iz soli* (KOLESOV, n. d., 78), kar je težko razložiti drugače kot z ostankom oksitoneze R ed. ide. *-i*-jevskih proterokinetičnih osnov tipa lit. *širdiēs, akiēs*.

¹⁶⁹ Vprašanje izvora vzglasnega *o-*, ki očitno ni bistveno spremenil pomena domnevno prvotnejšega **bry* (sevslov.) = sti. *bhrūh̄ < *bhrū-s*, tu ni bistvenega pomena. KLINGENSCHMITT, ustno, domneva kompozitum s pomenom 'nahajajoč se pri obrvi', kar je zaradi minimalne pomenske razlike pomensko sovpadlo z **bry < *bhrū-s*.

Gr. NV je glede na sti. I ed. *bhrúh* ž., R *bhruváh*, T ed. *bhrúvam*¹⁷⁰ nedvomno drugoten.¹⁷¹ Psl. in sti. gradivo kaže na nekakšno histerokinetično sklanjatev I ed. *(o)*bhrúH-s*, R *(o)*bhruH-és*, T ed. *(o)*bhrúH-m*. Glej tudi 2.4.7.

2.4.3 Enak NV izpričuje primer sln. *nozdr̥v* ž., R ed., IT mn. *nozdr̥vilnozdr̥vīlnozdr̥vī*,¹⁷² štok. *nōzdrva*, čak. (Hvar) *nōzdarva/nōzdarva*, kar je verjetno analogna tvorba po **obr̥y*, prim. -i-osnovo ž. spola v strus. *nozdr̥b*, csl. I mn. *nozdr̥i* ob tvorbi tipa *vřkī* v rus. *nozdr̥já*, ukr. *nízdr̥ja*, bolg. *nózdr̥ja* in -ā-osnovo v č., slš. *nozdra*, štok. *nōzdra* itd.¹⁷³ Druga možnost je domneva, po kateri naj bi I ed. tipa *vřkī*, tj. psl. **nozdr̥i* (= **oldi*) na neki stopnji jslov. sovpadel z **obr̥t*, kar bi kakor v primeru čak. (Novi) *ládva* omogočilo prestop v -y/-bv-sklanjatev.

2.4.4 Naglasno skoraj enako se obnašajo prvotna abstrakta (?) iz psl. regresivno-premičnih (tip b) pridevnikov, npr. **pbstr̥b* 'pisan, pikčast' → **pbstr̥y*, R **pbstr̥vé* 'postrv', T **pḃstr̥vb* (podobno je motivirano stnord. *reyðr̥d* 'postrv' ob *rauðr* 'rdeč'), prim. sln. *postřv* ž., R ed., IT mn. *postřvilpostrvīlpostrvī* poleg I ed. *postřva/postřvā* ž., R *postrvī*, ben. (Jeronišče) IT ed. *postr̥ū* ž., R *postr̥vè*, notr. (Lipsenj pri Cerknici) I ed. *post̥rvā*, rovt. (Rudno) IT ed. *post̥aru* ž., R *postr̥vī*, gor. (Gorje) IT ed. *post̥aru* ž., R *postr̥vī*, dol. (Nova vas na Blokah) IT ed. *post̥aru* ž., R *post̥rvī*, (Grosuplje) IT ed. *past̥aru* ž., R ed., IT mn. *past̥rvī*, O mn. *past̥rvīmī*,¹⁷⁴ štok. *pāstrva*, bolg. *pbst̥rva*.¹⁷⁵ Bolg. *pbst̥rva* je razložljivo z razširitvijo oksitoneze I, R, D, M ed. na T ed. **pbstr̥vb* > **pbstr̥vb*. Tvorba in naglaševanje psl. **pbstr̥y* sta inficirali poimenovanje **podūstb* (sln. *podūst* ž., R *podūsti*, (sekundarno) *podustī*), **podūstb* (rus. *podúst*, ukr. *pidúst*) 'Chondrostoma nasus, Cyprinus nasus' (prvotno bahuvr̥ihi 'ki ima spodaj usta', prim. agl. *undermouth* 'podust'), kar je dalo **podustý*, R **podustbvé*, znano v sln. *podlestěv* ž., R *podlestvè* (hiperkorektni zapis za [*podustō̩*]), R [*podustvè̩*]). V ukr. *podústovb*, stolj. *podustwa*, č. *podoustev*, *podustva* in slš. *podustva* infekcija ni vplivala na za zloženke značilni nepremični NV.

2.4.5 Nadaljnji primer je **ostr̥b* → **ostr̥y*, R **ostr̥vé* 'deblo z ostanki vej, ki služi

¹⁷⁰ V RV je izpričan le M dv. *bhruvós* (GRASSMANN, *Wörterbuch zum R̥igveda*, 967), ki pa nedvomno implicira zgoraj navedene, v vedah sicer neizpričane oblike.

¹⁷¹ Grščina je odstranila paradigmatsko premičnost v domala vseh večzložnih nominalnih osnovah. Prim. zgoraj (2.3.3) uvedbo kolumnalnega NV v gr. tvorbah tipa *vékū̩s* in v abstraktih na -(τ)ū̩s.

¹⁷² VALJAVEC, *Rad JAZU LX*, 51.

¹⁷³ Etimološko je psl. **nozdr̥b* najlažje razložljivo s pomočjo Zupitzovega pravila iz ide. **nas-ró-* 'pripadajoč nosu', prim. lit. I mn. *nasraĩ*, srspn. *noster(en)*. Slov. besede, ki kažejo na **nozdra* so prvotni zbirni samostalnik k temu, besede, ki kažejo na **nozdr̥i*, R **nōzdr̥bja* (bolg., ukr., rus.) pa tvorbe tipa *vřkī* k -o-osnovi. Prim. še psl. **mezdro/a* 'tkivo na notranji strani kože' < **mens-ró-* 'pripadajoč mesu' = lat. *membrum*, *membrā-na*.

¹⁷⁴ O sekundarnem -o- v prvem zlogu RAMOVŠ, *Slavia IX*, 54 s., *ZSIPh II*, 315 s.

¹⁷⁵ Etimologijo je postavil ZUBATÝ, *ASIPh XXV*, 357: 'Buntfisch'. Morda bolje 'tista, ki ima pike' kakor hrv. in srb. *pl̥dva* 'placenta' < 'tista, ki ima plod' ali preprosto prvotni abstraktum 'pestr̥ost, pikčavost'.

za kozolec ali za lestev', prim. sln. I ed. *ostrŕv* ž., R ed., IT mn. *ostrŕvilostrvŕi*, nar. (Banja Loka) *ostrŕva*, (Mostec pri Dobovi) *strvŕi* (mn.; domnevno z aferezo), (Globasnica) *ostrŕva*, štok. *ostrva*, polj. IT ed. *ostr(z)ew* ž., R *ostr(z)wia* m., č. IT ed. *ostrev* ž., R *ostrve/i*.¹⁷⁶

2.4.6 Morda sodi sem še rus. I ed. *plotvá*, T *plotvú* 'Cyprinus idus', če gre res za tvorbo iz psl. **plotb* = lit. *platùs* 'širok'.¹⁷⁷

2.4.7 Prvotno domnevno le mocijske, kasneje posamostaljene tvorbe iz *-u*-jevskih pridevnikov s pripono *-H₂* so v praide. glede na sti. in gr. gradivo sodile v mezostatični NV, prim. sti. I ed. *tanúh* ž., R *tanvâh* (prid. *tanú-*), I ed. *agrúh* ž., R *agrúvah*, gr. T ed. *áv* ἴθῦν (prid. ἴθυς), (F)ισχῦς, R -ύος. Na neki predstopnji prasl. slovanščine se je takšen NV zamenjal s histerokinetičnim. Razlog spremembi je možno pojasniti hkrati z naglaševanjem primera **obrŕ*, R **obrŕvé*. Ker gre za prvotno zloženko, bi pričakovali kolumnalizacijo NV, do česar v danem primeru ni prišlo zaradi obstoja korenkega histerokinetičnega samostalnika I ed. **brŕ*, R **brŕvé* (= strus. *krovè*), T *brŕvb*, za psl. potrjenega v prestrukturiranem rus. idr. *brŕvb*. Domnevno psl. **brŕ*, R **brŕvé* je identično s sti. **bhrŕh*. V RV je izpričan le M dv. *adhī bhrŕvós* 'na obrveh', kar enoznačno kaže na edninsko sklanjatev **bhrŕh*, R **bhrŕáh*. Takšno naglaševanje rekonstruiranih vedskih oblik potrjujejo ostali korenki samostalniki, npr. I ed. *bhŕh*, R *bhuváh* 'zemlja'. Pod vplivom enozloženega korenkega samostalnika se je takšen NV vzpostavil tudi v zloženki I ed. **obrŕ*, R **obrŕvé*, kar je dalje povzročilo spremembo NV tipa **ostrŕ*, R **ostrŕve* v potrjeno **ostrŕvé*. Manj jasno ostaja, zakaj so primeru **obrŕ* sledile izpridevniške tvorbe tipa **ostrŕ*, ne pa tudi čisti mocijski primer **svekrŕ* in z njim vred **jetŕ*. Razlog razlikovanju med izpridevniškimi in čistimi mocijskimi tvorbami bi bilo morda treba iskati v še neraziskanih preferenčnih soobstojih psl. baritonega (v primeru cirkumfektiranega vokalizma polariziranega) in histerokinetičnega NV oz. njegovega psl. naslednika znotraj posameznih besedotvornih tipov.

2.5 Pojasnitev posameznih primerov

Popsl. **bŕsky* 'breskev'. Glej zgoraj 2.1.4.

Popsl. **blŕty* 'blitva'. Glej zgoraj 2.1.4.

Psl. (?) **bŕdy*, R **bŕdve* '(bojna) sekira' (csl. *brady* ž., R *bradv*e, sln. *brâdva*, *brâdlja*, štok. *brâdva*, bolg. *brâdva*; *-a*-osnova v polj. *broda* 'rezilo, ostrina') je izposojeno iz germ. **barð*¹⁷⁸ ali (zaradi metateze likvid) pred letom 850 iz stspn. *barda* '(bojna) sekira'.¹⁷⁹ Domneva, po kateri gre za avtohtono besedo, izvedljivo iz ide. korena **bheredh-* 'rezati',¹⁸⁰ je zaradi anit značaja tega korena (sti. *bardhaka-*

¹⁷⁶ Etimologijo je prav tako postavil ZUBATÝ, *ASlPh* XXV, 357: 'das scharf Behauene'. Morda bolje 'tista, ki ima ostrino, z ostrino opremljena' ali preprosto prvotni abstraktum 'ostrina'.

¹⁷⁷ Tako npr. VASMER², III, 285.

¹⁷⁸ BERNEKER, *SEW* I, 73.

¹⁷⁹ KNUTSSON, n. d., 50.

¹⁸⁰ MLADENOV, *SbNU* XXV, 28.

'mizar', gr. πέρθω 'porušiti, podreti') malo verjetna.¹⁸¹ Fonološka struktura germ. korenskega vokalizma je kakor v primerih tipa slov. **búky* dopuščala jslov. dolžino in s tem vzpostavitev nepremičnega NV z akutom na korenskem samoglasniku.

Popsl. **brösky* 'zelje'. Glej zgoraj 2.1.4.

Popsl. **búky* 'bukev'. Glej zgoraj 2.1.

Popsl. **běči* 'sod'. Glej zgoraj 2.1.4.

Psl. **bbtý* (?), R **bbtvé* 'steblo, nadzemni del rastline' > 'malenkost' (sln. *betěv* ž., R *betvě*¹⁸² (hiperkorektni zapis *bitěv* ž., R *bitvě*)¹⁸³ in IT ed. *bētev*, R *bēte*; *bēta*, štok. *bātva*,¹⁸⁴ rus. *botválbótovb*, brus. nar. *bótva*,¹⁸⁵ *batvá*.¹⁸⁶ Iz slov. gradiva je razvidna le premičnost, znotraj katere so bili stranski skloni naglašeni na končnici. Štok. *bātva*, rus. *bótovb* in brus. *bótva* je kakor v primeru štok. *đbrva* nastalo po posplošitvi naglaševanja psl. T ed. **bětvb*. Sln. cirkumfleks različice *bētev* je kakor v primerih nar. *lōkva*, *žēlva* vzpostavljen analogno po primerih s prasln. staro- ali novoakutiranim korenskim samoglasnikom. Nastanek sln. novega cirkumfleksa iz novega akuta je opisan spodaj pri obravnavi primera **rōzgy*. Sln. samoglasniška kvaliteta, pri Ravnikarju izpričana različica *bitev*, tj. [*bətěv*], in rus. *botvá* so indikacije, ki nesporno določujejo psl. R ed. **bbtvé*. Tako naglašena oblika je lahko pripadala NV z I ed. **bbtý* ali **bbty*. Druga možnost je verjetnejša, saj je obravnavana tvorba najverjetneje izpeljana iz psl. **bbtb*, R **bbtá* (sln. *bět*, R *béta*, štok. *bāt*, R *bāta*, čak. (Vrgada) *bāt*, R *batā*), kar razen v slovničnem spolu – ta pa je v psl. lahko kakor v primeru **dvorb* = lat. *forum* drugoten – ustreza gr. φυτόν 'rastlina, bilka, steblo'.¹⁸⁷ Ide. **bhu-tó-* je izvorno trpni deležnik glagolske osnove **bheg-* 'uspevati, rasti, biti', prim. stir. *-both* 'je bilo' (brezosebno), ki je širše izpričana z laringalnim determinativom, npr. psl. **býti*, lit. *būti* 'biti'.¹⁸⁸

Csl. *cěly* 'zdravljenje, celjenje'. Glej zgoraj 2.3.1.

Popsl. **cīrbky*, R **cbrkbvé* 'cerkev'. Glej zgoraj 2.3.9.

Sln. *drětev* ž., R *drěte*; *drětvaldrěta* 'čevljarska nit', čak. (Novi) *drětva* ž., R mn. *drětāv*,¹⁸⁹ štok. *drětva*, ikavsko *drītva*, dl. *drětva* je izposojeno iz poznostvn. ali srvn. mn. *drēte*¹⁹⁰ k ed. stvn., srvn. *drāt* 'vrv, žica'.¹⁹¹ Ker je fonetična struktura nemške

¹⁸¹ Za morebitni vrddhi **bōrda* (polj., če tako) 'ostrina', kar bi lahko tvorilo **bōrdy* 'z ostrino opremljena' (kakor hrv. in srb. *plōdva* (2.3.7), ni na voljo besedotvornih vzporednic. Rus. *borodók* 'šilo, dleto' (če ne gre za izposojenko iz nord., prim. stšved. *brodder*, stnord. *broddr* 'konica' (KNUTSSON, n. d., 50)), ne kaže na akut.

¹⁸² VALJAVEC, *Rad JAZU* LX, 51.

¹⁸³ PLETERŠNIK I, 28.

¹⁸⁴ Različica *bātvo* utegne biti tvorbeno prilagojena sopomenki *stāblo*.

¹⁸⁵ NOSOVIĆ, 31.

¹⁸⁶ RGPZBr I, 174.

¹⁸⁷ OSTEN-SACKEN, *ASIPh* XXXIV, 555 ss.

¹⁸⁸ VASMER², I, 200; Bezljaj, *ESSJ* I, 18; POKORNY, *IEW*, 146 s. Zaradi polj. *botwinal* *boćwina*, kar je po OSTEN-SACKENU izposojeno iz vzhslv., rekonstruirai AITZEMÜLLER, *ZSIPh* XXII, 363 s., psl. **boty*, v čemer vidi redukcijsko stopnjo ide. **bhuət-* k **bhuāt-*. Rešitev ne prepičuje, saj bi v tem primeru pričakovali vokalizacijo **bhuH₂t-* kot v nedol. **býtī* ipd.

predloge v slov. interpretaciji dopuščala dolžino korenskega samoglasnika, je ta v jslov. po pričakovanju akutirano intoniran, v zahslav. (relevantno je le na osnovi st- ali srvn. ed. prevzeto (st)č. *dratev/dratva*) pa se je kakor v primerih tipa (st)č. *bukev* vzpostavila kračina korenskega samoglasnika.

Psl. (?) **x/kõrgy*, R **x/korgbvé* 'znak' (csl. *xorgy* ž., R *xorgbve* 'signum', sln. *karóg(l)a* 'bandero', nar. (Bovec) *kruógla*, (Cerkno) *par^uógla*, star. čak. *horúgva*,¹⁹² bolg. *xorbgva*,¹⁹³ rus. *xorúg(o)vb* ž., R -*gvi*, ukr. *xorugóv* ž., R -*gvi*, polj. *chorągiew*, č. *korouhev*, stč. *korúhva*, slš. *korúhev*) je (preko neznanega vira) izposojeno iz mongol. *orugo*, *oruga* 'znamenje, znak'.¹⁹⁴ Če je bila beseda sprejeta z naglašnim prvim zlogom, je bil ta zaradi kračine intoniran s cirkumfleksom, iz česar sledi, da je primer padel v NV tipa **l'ûby*, R **l'ubbvé*. Oksitonirane oblike se ohranjajo v ukr. Sln. primer verjetno ne kaže na novi, temveč na mladi akut. V hrv., srb., bolg. in rus. se je (kakor v ostalih primerih, npr. v poimenovanju za 'cerkev') vzpostavil kolumnalni NV na osnovi naglaševanja T ed. **korgbvb*, kar je v oblikah s polglasnikom v šibki legi dalo potrjeno **korogbve*.

Sln. *ígev* ž., R -*gve* 'Jochholz'¹⁹⁵ < *'pripadajoč jarmu' je do izhodiščnega **jǵgo*, R **jǵžese*¹⁹⁶ v podobnem besedotvornem razmerju kot hrv., srb. *plǵdva* 'placenta' do psl. **plǵdb* ali klas. sti. *pādū*- ž. 'čvelj' do **pād*- 'noga'. Prvotne naglasne razmere iz gradiva niso enoznačno ugotovljive. Zaradi baritoneze izhodiščne besede je teoretično upravičeno pričakovati NV tipa **l'ûby*. V primeru pravilnosti navedene domneve je NV primera *ígev*, enako kot v primeru *pónev*, nastal na osnovi oksitonih stranskih sklonov, npr. T ed. **jbgbvb*, R ed. **jbgbvé*.

Psl **jǵtrǵ* 'žena moževega brata'. Glej zgoraj 2.2.1.

Psl. **kúry*, R **kúrbye* 'cipa' (csl. *kurь/bva*, sln. *kúrva/kúrba*, pkm. *kúrva*, štok. *kúrva/kúrba*, čak. (Vrgada) *kúrba*, (Hvar) *kúrba* ž., R mn. *kúrob*, bolg. *kúrva*, rus. *kúrva*, nar. *kúrova*, ukr., brus. *kúrva*, polj. *kurwa*, č., slš. *kurva*, slovin. *kúrvā*). Nepremični NV z akutom na korenskem samoglasniku zagotavlja čak. (Hvar) R mn. *kúrob*, in sln. pkm. *kúrva*. Ostalo gradivo temu ne nasprotuje. Trubačev¹⁹⁷ meni, da je psl. **kúry* prvotno pomenilo 'ptica, kokoš', kar naj bi bil femininum k **kúrь* 'petelin'. Domneva se zdi verjetna, prim. k pomenu frc. *coquette*, k -y-jevski mociji

¹⁸⁹ BELIĆ, n. d., 223.

¹⁹⁰ I-jevski preglas se najpraj pojavi v 11.–12. st. v frankovskih spomenikih. Ker je v pogovornem jeziku domnevno starejši, KNUTSSON, n. d., 15, domneva, da so obravnavane slov. besede izposojene iz pozne stvn.

¹⁹¹ MIKLOŠIĆ, *Fw.*, 85; KNUTSSON, n. d., 15 idr.

¹⁹² KRIŽANIĆ, n. d., 51.

¹⁹³ MLADENOV, 670.

¹⁹⁴ MELIORANSKIJ, *IORJ VII/2*, 295; KORSCH, *ASIPh IX*, 513.

¹⁹⁵ VALJAVEC, *Rad JAZU LX*, 52.

¹⁹⁶ To je verjetno po I ed. **ǵje*, R **ǵjese* analogna tvorba, ki je nadomestila ide. **Hǵugó-m*.

¹⁹⁷ *Ėtimologičeskij slovar' slavjanskix jazykov XIII*, 132.

srb. csl. *pastorbky* ob moški -o-osnovi *pastorbkb̄*.¹⁹⁸ Alternativna razlaga je domnevanje metonimije prvotnega **kŭry* 'vulva' < 'gallina', prim. jslov.-slovin. **kŭrbcb* 'penis' < 'gallus' in na osnovi *vŕkŭ* + -ka mocije tvorjeno sln., dl. *kurica* 'vulva' < 'gallina'.

Zahslov. **lāgy*, R **lagbŭv* 'steklenica' (č. *láhev*, polj. *lagiew*, gl. *tahej*, dl. *lagwja*; iz zahslov. rus. nar. *lagóvka*; sln. *lāgev* je mlada knjižna izposojenka iz č.) je izposojeno iz stsrn. *lāge*.¹⁹⁹ Nemška dolžina je kakor v poimenovanju za 'cerkev', (st)č. *bukev* itd. v zahslov. prevzeta s cirkumflektirano intonacijo, kar je impliciralo polarizirane trizložne oblike. T ed. **lagbŭb* je konzerviran v rus. nar. pomanjševalnici *lagóvka*. Č. *láhev* po vsej verjetnosti izkazuje novoakutirano intonacijo korenskega samoglasnika, nastalo po posplošitvi naglaševanja T ed. **lagbŭb* na ostale stranske sklone, npr. R ed. **lagbŭve* > **lāgbŭve*. Slednje se zaradi stpolj. *cerkwia*, kjer se je ponaglasna dolžina kakor v primeru stpolj. T ed. *volq* lahko ohranila le v zlogu, ki sledi neovoakutiranemu, zdi verjetnejše od domnevanja prednaglasne dolžine.

Psl. **lāty*, R **latbŭv* 'vrsta (glinene) posode' (csl. T ed. *latbŭb*, sln. pomanjševalnica *lātevca*, *lātvica*, strus. *latyllatbŭbllatva*; iz slednjega z zamenjavo "pripon" rus., brus. *látka*, polj. *tatkallata*, č. *látka*) je sorodno z lit. *luōtas* (2) 'iz zdolbenega debela narejen čoln, drevak',²⁰⁰ k pomenu prim. rus. *súдно* 'ladja, posoda' (že strus. v obeh pomenih), frc. *vaisseau* 'ladja, posoda' < lat. *vāscellum* 'posodica',²⁰¹ baltoslov. **aldī* 'ladja': norv. nar. *olda* 'korito', šved. nar. *älla* 'podolgovata vdolbina'. Nadaljnja etimološka analiza zaradi pomanjkanja zanesljivih vzporednic ni možna. Lit. *luōtas* (2) 'čoln, drevak' zagotavlja baritonezo in cirkumflektirano intonacijo korenskega samoglasnika, iz česar ob tvorbi kakor v primeru psl. **l'ūbŭ* → **l'ūby* pričakujemo zgoraj rekonstruirani NV. Interno jo lahko potrjuje č. dolžina, ki je v primeru pravilnosti te razlage kakor v *láhev* nastala po postopku, opisanem v prejšnjem odstavku.

Jslov. **lōky* (?), R **lokbŭv* 'luža' (csl. R ed. *lokŭvi*, sln. *lōkva*, rovt. (Črni Vrh) *lōku* ž., R *lōkve* (standardizirano *lōkev* ž., R *lōkve*), štok. *lōkva*, star. čak. (Križanić) *lokva*,²⁰² čak. (Vrgada) *lōkva*, (Novi) *lōkva* ž., R mn. *lōkāv*,²⁰³ (Krki) I ed. *loki*,²⁰⁴ bolg. *lōkva*), če ni izposojeno iz prazahgerm. **lakkō*,²⁰⁵ je z ide. **laku-* 'stoječa voda, luža,

¹⁹⁸ Mocija je najverjetneje analogna po primeru **svekrŭ*. Dejstvo, da primer **kŭry* izpričuje drugačen NV, ne zmanjšuje možnosti analogne -y-jevske mocije tipa sti. *pumš-calūh* 'cipa' po *švašrūh* 'tašča'. Kolumnalno baritonezo ohranja tudi primer **pāstorbky*, prim. nadaljnjo tvorbo v sln. *pāstorkinja* < *-y-*ni*.

¹⁹⁹ KNUTSSON, n. d., 17; MACHEK, ESJČ², 317.

²⁰⁰ LIDÉN, Blandade språkhistoriska bidrag (Göt. Årsskrift), 12.

²⁰¹ FRAENKEL, LEW, 391.

²⁰² KRIŽANIĆ, n. d., 51.

²⁰³ BELIĆ, n. d., 224.

²⁰⁴ MIKLOŠIČ, Lex., 343.

²⁰⁵ MIKLOŠIČ, Fw., 106, EW, 173 idr. Naglasne razmere in areal takšno domnevo dopuščajo. Prim. tudi pogosta krajevna imena sln. *Lokva*, *Lokve*, *Lokvica* ipd. ter bav. nem. krajevno ime *Laken*.

jezero²⁰⁶ združljivo le v okviru holokinetičnega vzorca, na katerega utegne kazati pragerm. **lahō* (če iz < **lákō*) v stnord. *lā*, *lā* ž. 'jezero' poleg ags., stsaš. *lagu* 'isto' < **lakú-*, kar temelji na šibkih sklonih tipa R ed. **lakúés*. Gr. *λάκκος* < **λάκFος* 'ribnik, kotanja' je prav tako izvedljivo iz **lákō̃(u)*, R **lakúés*, če domnevamo posplošitev krepkosklovskega naglaševanja in šibkosklovske vokalizacije pripone ob hkratni spremembi slovničnega spola. Lat. *lacus*, m. R -*ūs* in stir. *loch* 'jezero', gal. mestno ime *Penne-locōs* < -*oũs*²⁰⁷ se od domnevne gr.-germ.-slov. izoglose razlikuje v indikaciji na ide. proterokinezo in v slovničnem spolu. Če je opisana domneva pravilna, je potek od ide. **lákō̃(u)*, R **lakúés* do psl. **lōky* enak kot v primeru **žěly* (2.3.2–3).²⁰⁸

Psl. **l'ūby*, R **l'ubvė* 'ljubezen'. Glej zgoraj 2.3.

Zahslv. **mōtý* (?), R **mōtvė* 'žvrklja, metlica za delanje masla' (polj. *mątew* ž., R -*twi*, stč. *mútev* ž., R -*tve* 'vertibulum', č. *moutev* ž., R -*tve*) je ime orodja glagola **městī*, **mětěšb*. Rekonstrukcija, ki kaže na ide. histerokinetični NV, temelji na tvorbi **mōtýka*, ki je prav tako ime orodja (prim. csl. *motati* 'agitari'), v katerem je zaradi nadaljnje tvorbe s pripono -*ka* domnevno prišlo do ohranitve ide., v psl. podedovane oksitoneze oblike I ed. V prid tej domnevi govori še -*o*-jevska vokalizacija korenskega morfema. V primeru **mōtý* bi sicer lahko domnevali po iter. **mōtíti* analogno -*o*-jevsko stopnjo. Da domnevanje takšne analogije ni potrebno, dokazuje psl. **rozgy* 'vitra' < 'sredstvo za pletenje, povezovanje', ob katerem v slov. sicer ni najti kake druge tvorbe z -*o*-jevsko stopnjo. (Nižje rekonstruirani NV **rōzgy*, R **rozgvė*, kot ga izkazujejo slov. jeziki, je verjetno sekundaren.)

Popsl. **mūry* 'murva'. Glej zgoraj 2.1.4.

Psl. ali splošnoslov. **m̃rky* (?), R **m̃rkvė* 'korenček' (sln. *m̃rkev* ž., R *m̃rkve*; *m̃rkva*, štok., čak. (Vrgada) *m̃kva*, star. čak. (Križanić) *m̃erkva*,²⁰⁹ rus. *morkóvb* ž., R -*vi* strus. *mórkóvb*²¹⁰ (bolg. *mórko(v)*), rus. nar., ukr., brus. *mórkva*, polj. *markiew*, č. *mrkev*, slš. *mrkva*). Gradivo, ki navidezno izkazuje prvotno naglašenost korenskega samoglasnika, je kakor v poimenovanju za 'cerkev' razložljivo z uvedbo kolumnalnega NV na osnovi T ed. **m̃rkṽvb* (posplošeno v rus.), kar je v sklonih oblikah s polglasnikom v šibki legi privedlo do potrjenega (npr. R ed.) **m̃órk̃ṽve*. Sln. *m̃rkev* verjetno ni utrpelo opisane analogije in po vsej verjetnosti kaže na mladi akut tipa *pónev*. Cirkumfleks v različici *m̃rkva* se je vzpostavil iz morfoloških razlogov, prim.

²⁰⁶Rekonstrukcija pri POKORNYJU, *IEW*, 653.

²⁰⁷Kelt. primera, kar zadeva korenski vokalizem, nista jasna. *U*-jevski preglas v stir. prizadane le prairski *ā*, ki nastane iz *a* v sosedstvu labiala ali labiotektala. Temu pogoju v primeru *loch* ni zadoščeno (PEDERSEN, *Vergleichende Grammatik der keltischen Sprachen* I, 360 s.). Prav tako problematičen je *o*-jevski korenski samoglasnik v galskem mestnem imenu.

²⁰⁸Drugače ILLIČ-SVITYČ, *Imennaja akcentuacija v baltijskom i slavjanskom*, 148, ki rekonstruira psl. **loký*, R **lōkṽve* (proti temu govori sln. nar. *lōkev* in pri KRIŽANIĆU *lokva*) in na osnovi stnord. *lā* domneva prvotno baritonezo.

²⁰⁹KRIŽANIĆ, n. d., 50.

²¹⁰KOLESOV, n. d., 101.

star. *bēiva*, nar. *žēlva*, *lōkva*. Izvor besede ni popolnoma jasen. Illič-Svityč²¹¹ jo ima za podedovano iz ide. **mṛkū-*, kar v različici z vzglasnim *b-* vidi še v gr. glosi βράκανῶ 'divje rastoča zelenjava' (Hesih) in lit. *burkūnas*, let. *buřkañs* 'korenček'. Stvn. *mor(a)ha* naj bi bilo izposojeno iz slov. Običajnejše je mnenje, po katerem je slov. **mṛky* (pa tudi navedeni balt. besedi) izposojeno iz germ.²¹² V prid tej domnevi je mogoče navesti slov. sekvenco *-*br-*, ki bi v primeru izvajanja iz ide. zlogotvornega *-*r-* ostala slabo razložena, saj bi pričakovali *-*br-*. Če bi bila slov. beseda izposojena iz neke germ. tvorbe, ki ustreza stvn. *mor(a)ha* (n. *Möhre*), bi v slov. pričakovali -*x-* in ne -*k-*, prim. iz te st- ali srvn. predloge gl. *marchej*, slš. *mar(c)hev*, polj. *marchev*. Tu obravnavana različica s soglasnikom -*k-* utegne biti izposojena iz st- ali srspn. **mor(e)ke* 'korenček', kar je bil bodisi spn. substitut za (st)vn. *mor(a)ha* ali pa za spn. značilna pomanjševalnica, prim. za kor. nem. značilno pomanjševalnico *mea'rl* 'korenček'. Rekonstruirana spn. pomanjševalnica **mor(e)ke* 'korenček' je domnevno zaradi homonimije z **mor(e)ke* 'mavrah' izginila.²¹³ Če je slov. **mṛky* izposojeno iz germ., so naglasne razmere razložljive enako kot v zgoraj obravnavanih primerih **cīrky*, **pōny* idr.

Csl. *neplody* 'στείρα, στειρεύσα'. Glej zgoraj 2.3.7.

Jsl. **nozdrý* 'nozdrv'. Glej zgoraj 2.4.3.

Psl. **nb/bt'i* (?) 'nečke'. Glej op. 218.

Jsl. **obrý* 'obrv'. Glej zgoraj 2.4.1.

Psl. **ostrý* 'ostrv'. Glej zgoraj 2.4.5.

Psl. **řty*, R **řtve* '(divja) raca' (csl., strus. *řty*, R *řtve*, sln. *řtva*, štok. *řtva*, brus. *vútvá*,²¹⁴ v Polesju (*v*)*útva*,²¹⁵ druge je zamenjavo "pripone", npr. rus., ukr. *útká*, brus. *vútká*.²¹⁶ Psl. **řty* je inovacija, nastala na osnovi ide. *(H)á/ónH₂-iH₂-j₂, R *(H)ñH₂-éjH₂-s 'raca'. Rekonstruirana osnova proterokinetičnega tipa *deví* temelji na naslednikih s posplošeno ničto stopnjo korenskega morfema gr. νῆσσα, beat. *vāssa* 'raca' < **vāti* < *(H)ñH₂í₂ in sti. *atí* 'vodni ptič'. Lat. *anas* ž., T *ana/itē*, R mn. *anat(i)um* je izvedljivo iz predital. I ed. *(H)ñH₂í₂-s, od koder so po sinkopi analogno s primeri prvotnega soglasniškega vzorca nastale različice tipa R mn.

²¹¹ ILLIČ-SVITYČ, *Ětimologičeskie issledovanija po russkom jazyku* I, 16–20.

²¹² MIKLOŠIČ, *Fw.*, 112, *EW*, 192; BERNEKER, *SEW* II, 44 idr.

²¹³ KNUTSSON, n. d., 31–36. Nadaljnja etimološka analiza germ. besede za slovansko akcentologijo ni nujna. Mnenje o prarodstvu z gr. βράκανῶ zagovarjata med drugimi KLUGE-MITZKA²⁰, 484 in POKORNY, *IEW*, 750. KNUTSSON, n. m., meni, da gre za različne germ. tvorbe, ki temeljijo na izposojenki iz lat. *maurus* 'temen, črn'.

²¹⁴ *Ětymalagičny sloŭnik belaruskaj movy* II, 236.

²¹⁵ LYSENKO, *Slovyk, polisbkyx govoriv*, 50 s.

²¹⁶ Zbirni samostalnik rus. nar. *utvá* (Astrahan), brus. *vútvá* (*ESBM*, n. m.) je tvorbeno in naglasno primerljiv z rus. *bratvá*. Iz skopega gradiva ni mogoče ugotoviti, ali je oksitoneza tipa rus. *bratvá* pri zbirnih samostalnikih prvotna, ali nastala zaradi diferenciacije. Star. čak. *brátva* (KRIŽANIČ, n. d., 51) in brus. različica *vútvá* sta v tem primeru naglasno izravnani z izhodiščno besedo. Vprašanje sorodnosti z balt. pripono *-*tuah₂* (lit. *biržtvá* 'brezov gozd') ostaja odprto.

anatum. Pragerm. **anuði-* (stvn. *enit*, stsaš. *anad*, ags. *æne/id*, stnord. *ond*),²¹⁷ dopušča *a*-jevsko (ali *o*-jevsko) barvo korenskega samoglasnika. Lit. *ántis* m., R *ánties* (1) dopušča le *a*-jevsko, stprus. *antis* 'raca' in slov. tvorbe, ki kažejo na nekdanji I ed. **ǫti* + **-ka*, prim. rus. *útica*, brus. *vúćica* in dl. *hušica*, pa so kakor germ. izpričbe dvoznačne. Psl. **ǫty* je iz neznanega razloga zamenjalo pričakovano **ǫti*.²¹⁸

Csl. *pastorbky* 'pastorka'. Glej zgoraj pri **kūry*.

Psl. **pělva*. Glej op. 225.

Štok. *plòdva* 'placenta'. Glej 2.3.7.

Psl. (?) **plotý* (?) 'Cyprinus idus'. Glej zgoraj 2.4.6.

Psl. (?) **plǫsky* 'ploskev'. Glej zgoraj 2.3.4–5.

Popsl. **pǫnyl*/**pǫny* 'ponev'. Glej zgoraj 2.3.5.

Jslov. **pbstrý* 'postrv'. Glej zgoraj 2.4.4.

Popsl. **rědbky*, R **rědbkǫvé* 'redkev'. Glej zgoraj 2.3.6.

Psl. **rězgy*, R **rozgbvé* 'vitra' (sln. *rôzgyva*, štok. *rězga*, star. čak. (Križanić) *rozgvã*,²¹⁹ v ostalih jezikih se je po odpadu šibkih polglasnikov v reduciral, prim. čak. (Hvar) *rôzgã*, štok. *rězga*, csl. *rozga*, sln. *rôzgya*, pkm. (Beltinci) *rězga*,²²⁰ bolg. *rozgá*, rus. *rözga*, ukr. *rizka*, brus. *róska*,²²¹ polj. *rózga*, stč. *rózha*, č. *růzha*). Odpad fonema *-v-* v soglasniški skupini *-zgv-* je dokazljiv v kajk. (Prigorje) *rězga*, kjer se R mn. še glasi *rozgav*.²²² Dalje je o nekdanji *-y/-bv-*sklanjatvi treba sklepati zaradi za *-a*-osnove neobičajnega naglaševanja v sln. in štok., kakor tudi zaradi ukr. in brus. indikacij na **rozgbka*, kar je nastalo po zamenjavi "pripone" iz **rozgbva* (prim. ukr. *útka*) in zaradi č. ter polj. indikacij na novoakutirani korenski samoglasnik.²²³ Psl. NV tipa **l'ûby* je tu rekonstruiran na osnovi razlage, po kateri se je naglaševanje T ed.

²¹⁷ Ags. *-d-* sicer govori proti pragerm. rekonstrukciji **anuði-*. Če je ta rekonstrukcija vseeno pravilna in če domnevamo sicer težko dokazljiv prehod ide. nenaglašenege *a* v pragerm. *u*, germ. gradivo kaže na **H₂ana-tf-* (tako LÜHR, *MSS* XXXV, 85).

²¹⁸ Takšne zamenjave so znane iz kasnejših obdobij tistih jezikov, v katerih je psl. **y* prešel v *i*, prim. čak. (Novi) *ládva* (navaja BELIĆ, n. d., 22). Zamenjava sklanjatve se je tu izvršila na podlagi enakega I ed. osnov tipa **svekrý* > **svekrì* in **oldí* > **ladí*. Za psl. obdobje ni mogoče domnevati oblike, ki bi bila skupna *-y/-bv-* in *-i/-bj-*sklanjatvi. Problem bi zahteval posebno raziskavo, upošteva je primere tipa sln. *nãčve*, štok. *nãčve*, bolg. *nǫštvi*, rus. *nóčva*, č. *necki* itd. 'korito za žito', kar bi prav tako utegnili kazati na psl. **ny/bt* 'i s prehodom v *-y/-bv-*sklanjatev. Alternativna razlaga bi bila *-iũ/-iuũ-*osnova ali tvorba s pripono *-iuaH₂*, nekako **niktiuaH₂* 'ki vsebuje žito' (tip sti. *añjivá-* 'namazan' iz *añjì-* 'mazilo'), prim. **nikto-* v srir. *cruth-necht*, kimr. *gwenith*, bret. *gwiniz*, korn. *gwaneth* 'pšenica'.

²¹⁹ KRIŽANIĆ, n. d., 51.

²²⁰ NOVAK, n. d., 93.

²²¹ Ukr. *ríska* in brus. *róska* je razumljivo le, če domnevamo zamenjavo "pripone" **rězgbva* → **rězgbka*; prim. enakko rus. *lódka*, nar. (Leka) *lódka*.

²²² Navaja ROŽIĆ, *Rad JAZU* CXV, 128, ki sam ne ve, ali je oblika za R mn. naglašena *rozgãv* ali *rězgvav*.

²²³ Slednje bi bilo sicer primerljivo le s že nezadovoljivo pojasnitvijo primerom č. nar. *húra*, polj. *góra*.

*rozgðvb v sln., štok., vzhslav.,²²⁴ č. in polj. posplošilo na cel vzorec, kar je privedlo do nastanka novoakutiranega korenskega samoglasnika: (I)T ed. *rozgðvb → R *rozgðve > *ròzgv̄e. Vprašanje, ali je takšen NV prvoten, ostaja odprto. Glede na etimološko razlago, ki obravnavano psl. besedo razlaga kot 'sredstvo za pletenje/povezovanje', tj. kot ime orodja v lit. *rėgzti*, *rėzga* 'plesti, vezati' izpričanega glagola iz ide. baze *rezg- 'plesti, viti',²²⁵ se zdi upravičeno dvomiti v prvotnost progresivno-premičnega NV, saj primer *motýka, ki je prav tako prvotno ime orodja, izpričuje konzervirano naglaševanje I ed. *motý, glej zgoraj pri *motý. Končniški naglas v stranskih sklonih zagotavlja čak. (Hvar) *ròzgvã*, star. čak. (Križanić) *rozgà* in bolg. *rozgá*. Sln. novi cirkumfleks je nastal iz novega akuta, kar je dokazljivo s kračino v pkm. *ròzga*.²²⁶ Na osnovi nekaterih tu navedenih nadaljnjih primerov je – zaenkrat sicer še z določenimi zadržki – možno trditi, da prasln. novi akut na kračini skupaj s starim pod znanimi pogoji metatonira v novi cirkumfleks, vendar le, če NV z novim akutom ni bil premičen. V tem primeru se namreč novoakutirani samoglasnik ni v ničemer razlikoval od staroakutiranega, saj je metatonija obravnavanega tipa, ki je v osnovi podaljšava kratke padajoče intonacije, nastopila po skrajšavi staroakutiranih samoglasnikov. Prvotno sta se v vzorcu izmenjavali sln. akutirana in novocirkumflektirana intonacija: prasln. I ed. *bùki, *ròzgy, R *bûkve, *ròzgv̄e, T *bùkəv, *ròzgev. Današnje stanje je posledica paradigmatških izravnav v prid eni od obeh možnosti. V primerih z ohranjeno atematsko sklanjatvijo se oblike lahko izravnavajo v prid metatonirani ali nemetatonirani možnosti, v primerih, ki so prešli v *a*-jevsko sklanjatev, pa le v prid metatonirani, prim. *búkev* poleg *bûkev* vendar le *bûkva*. To je razumljivo samo po sebi, saj je do zamenjave atematske sklanjatve z *a*-jevsko lahko prišlo le na osnovi oblik z jorom v šibki legi, ki je ob odpadu povzročil nadomestno podaljšavo samoglasnika prejšnjega zloga in s tem posledično metatonijo. Od poteka nastanka sln. novega cirkumfleksa primerov tipa *ròzga* je treba ločiti dolgi korenski

²²⁴ V vzhslav. je vzpostavitev kolumnalnega naglaševanja na korenu pozna. V primeru poimenovanja za 'cerkev' (2.3.9), v katerem je sodobna rus. baritoneza posledica podobnega pojava, so v strus. še izpričane končniško naglašene oblike. V strus. *ròzga*, kadar je naglašeno na korenu, naglasno mesto ni nikdar označeno s kamoro (ZALIZNJAK, *Ot praslavjanskoj akcentuacii k russkoj*, 177).

²²⁵ O korenu POKORNY, *IEW*, 874. Povezava psl. (*rozgy in) *rozga z lit. *rėgzti* je splošno priznana (VASMER², III, 495; POKORNY, n. m., FRAENKEL, *LEW*, 713), razlaga (različice (??)) *rozgy kot imena orodja pa ne. Domnevanje različice *rozga je nujno le zaradi csl. primera. Ni izključeno, da je ta različica že v psl. ali celo pred tem nastala iz *rozg(b)va, slednje pa po sinkopi iz *rozgy na osnovi množinskih oblik tipa M mn. *rozgv̄vaxb, prim. že psl. ali še starejšo priključitev *-a*-jevski sklanjatvi v primeru *pelva 'pleva', kjer na staro *-ū/-uy*-sklanjatev kaže lit. *pėlūs* in let. *pėlus*, *pelavas* (< *peluvas), na staro *-yā*-sklanjatev pa stprus. (*Elbinger Vokabular*) *pelwo*. K sinkopi prim. psl. *pã-storbka < *póH-dhughə_{tor}- + *kaH₂, csl. *pladne* 'poldne', če iz *polb dbne, in morda *svėkrb < *syėk'uro-, če ne gre za vpliv. ž. *svekrý.

²²⁶ Samoglasnik pod starim cirkumfleksom se v pkm. podaljša, prim. *nóuč*, *vóuz*, medtem ko se kračina novo- ali mladoakutiranega samoglasnika ohranja, prim. *vòla*, *ògen*.

vokalizem v čak. *rōzgã*, ki je nastal fonetično pred soglasniško skupino, kateri sledi kratek samoglasnik.

Popsl. **smōky* 'smokev'. Glej zgoraj 2.3.7.

Psl. **svekrŷ* 'tašča'. Glej zgoraj 2.2.1.

Psl. **tŷky* 'buča'. Glej zgoraj 2.1.

Popsl. **vysokŷ* 'višina', ohranjeno v nar. sln. *sōkva* 'strma pečina'. Psl. prid. **vysokb* je bil oksitoniran, zato pričakujemo končniško naglašeno izvedenko **vysokŷ*, rod. *-kbvé*. Sln. primer je nastal na osnovi razširitve naglaševanja T ed. **vysokbvb* na druge stranskosklonske oblike, npr. R ed. **vysokbve*, kar je privedlo do naglasnega umika v **vysokbve*. Slednje je neposredna predstopnja sln. **visōkva*, kar je po moderni redukciji in odpadu nezložnega *u* dalo nar. *sōkva*. Ker je sln. cirkumfleks v danem primeru izvedljiv iz novega akuta (glej zgoraj pri obravnavi psl. **rōzgy*), zaradi sln. *sōkva* – kakor tudi ne zaradi *postřv* – ni potrebno nastavljanje psl. ***vŷsoky*, R **vysokbvé*, kar se ne bi ujemalo s spoznanjem, da se iz psl. oksitonih prid. tvorijo oksitone *-y/-bv*-osnove.

Psl. **zōlva*, popsl. **zblŷ* 'svakinja'. Glej 2.2.1.1.

Psl. **zēly* 'želva; oteklina (na vratu)'. Glej zgoraj 2.3.2.

Psl. **zōrny* 'žrmlje'. Glej zgoraj 2.1.1.

3 Zaključki k obravnavi večzložnih osnov

3.1 Psl. nepremični NV z akutom na korenskem samoglasniku *-y/-bv*-osnov je nasledil ide. holokinetični vzorec *-u/-eū*-osnov v primerih s prvotno dolgim, v baltoslov. in psl. akutiranim korenskim vokalizmom. Izglasje I ed. na *-ū(+s)* za ide. **-ō < *-ōū* je nastalo po glasoslovni poti kakor v primerih tipa **kāmy < *-mō + *-s* za *-mōn*. Alternativna razlaga je sekundarna podaljšava samoglasnika (tip **čētŷre*, prim. gr. *χέλῶς, véκῶς*), kot se pojavlja v (prvotno le nekaterih) stranskosklonskih oblikah, npr. O ed. na **-u-mŷs*. V tem primeru je zaradi izostanka delovanja de Saussurjevega zakona znotraj NV tipa I ed. **l'ūby* treba domnevati po starem I ed. analogno cirkumfektirano intonacijo izglasnega zloga. Sekvenca **-C-uū-V-* je razložljiva iz **-C-ū-V-* analogno po primerih tipa **sŷek'rúH-s*, R **-úHes*. Podprta je z samoglasniškim *u* v oblikah, katerih končnice se začnejo s soglasnikom, npr. O mn. ide. **-u-mŷs*. V ta NV sodijo še primeri, ki so iz kakršnegakoli razloga prestopili v psl. **-y/-bv*-sklanjatev in so v izhodiščnem vzorcu imeli korensko naglašene akutirane sklonske oblike.

3.1.1 Sem so se (vsaj) v jslov. vključile (korensko naglašene) romanske in germanske izposojenke, katerih korenski vokalizem se je pri Slovanih zamenjal z dolgim.

3.1.2 Obravnavani NV je določljiv iz sln., ki zaradi nadomestne podaljšave v večini primerov izkazuje novi cirkumfleks, iz hrv. in srb., kjer je prvotno dolgi samoglasnik zastopan s kratko padajočo intonacijo, če to dopušča glasovna struktura besede, in iz vzhslv., ki izpričuje nepremično baritonezo tudi v nadaljnjih tvorbah. V stč. je po izgubi intonacij moralo priti do nove premičnosti in s tem do skrajšave korenskega samoglasnika.

3.2 Ide. mezostatični NV tipa **suek' rúH₂-s*, R **suek' rúH-(e)s* se je v psl. zaradi levega naglasnega umika s cirkumfektiranega notranjega zloga pretvoril v regresivno-premičnega **svekrý*, R **svèkrbve*, T **svèkrvbv*. Posplošitev naglaševanja stranskih sklonov je dokazljiva v sln. in hrv. Južneje in v vzhsl. je dokazljiva posplošitev naglaševanja I ed. Zahsl. gradivo ni dostopno eksaktni kontroli. Takšen NV je mogoče domnevati za psl. **svekrý* in **jetryý*. Drugo je nedvomno nastalo analogno po prvem. Prvotna nenaglašenost korenkega samoglasnika je dodatno dokazljiva z dejstvom, da primer **jetryý*, katerega korenki samoglasnik je prvotno dolg, ne izkazuje psl. akuta in s tem nepremičnega NV.

3.2.1 Izvor ide. mezostatičnega NV tipa **suek' rúH₂-s* tiči prav v tej besedi, v kateri je sekvenca *-ruH₂* nastala po premetu *-urH₂* v ide. **suek' urH₂*, kar je mocijska oblika k m. **suek'uro-* 'tast'. Slednje je nastalo po tematizaciji iz atematskega **suek' -uer-*. Omejeno produktivnost osnov na *-ū/- (u)v-* v sorodstvenih oznakah ž. spola izkazuje tudi sti.

3.3 Psl. progresivno-premični NV tipa **l' ūby* je neposredno dokazljiv v srbohg. Nastal je iz ide. holokinetičnega NV *-u-*osnov v primerih s prvotno kratkim korenskim vokalizmom. Psl. izglasje I ed. *-y* je kakor v primerih iz odstavka 3.1 razložljivo iz **-ō + *-s- < *-ōū*. Prva razvojna faza je posplošitev naglaševanja krepkih sklonov. Naglasna krivulja tega NV je bila na neki predstopnji psl. enaka naglasni krivulji nepremičnega NV z akutiranim korenskim samoglasnikom. Zaradi cirkumfektirane intonacije je NV tipa **l' ūby* utrpel polarizacijo tistih oblik, ki so v NV tipa **svekrý* izvedle levi naglasni umik, tj. v vseh oblikah, razen v dvozložnem I ed. Prvotna holokinetična *-u-*osnova je razvidna iz av. T ed. *nasāum*. Sekundarno so v ta NV prestopila abstrakta, tvorjena na osnovi progresivno-premičnih pridevnikov. Dalje so se v ta NV vključile tiste (korensko naglašene) germanske in romanske izposojenke v jslov., katerih korenki samoglasniki so se v slov. zamenjali s kratkimi. Zaradi izgube psl. nepremičnega NV so se ne glede na kvantiteto in kvaliteto korenkega samoglasnika sem vključile germanske izposojenke v zahsl. Trditev temelji na dejstvu, da je v večini zahsl. izposojenk, katerih kvaliteta korenkega samoglasnika dopušča dolžino, le-ta ohranjena. Na ta način postane razumljivo naglaševanje slov. poimenovanja za 'cerkev', ki je domnevno izposojeno na zahsl. področju.

3.4 Za majhno število primerov je možno misliti na ohranitev ide. histerokinetičnega NV. Psl. naslednik se od ide. histerokineze razlikuje le v trizložnih nekdanjih krepkih sklonih (T ed., I(T) mn.), kjer je v psl. moralo priti do levega naglasnega umika s sredinskega cirkumfektiranega samoglasnika. Ker so bile v istem vzorcu na voljo trizložne končniško naglašene oblike, npr. R ed. **obrbvé*, so korensko naglašene oblike utrpeli metatonijo, npr. T ed. **ōbrvbv > *ōbrvbv*; enako **d̄bt'erb > *d̄bt'erb*, o čemer podrobneje drugje. Takšen NV je dokazljiv v primeru **obrý*, kjer na histerokinezo kaže sti. korenki samostalnik **bhrūh*, R **bhruáh*, in v tvorbah, ki so nastale na osnovi regresivno-premičnih prid., npr. **pbstrý ← *pbstrb' = gr. πικρός*. Možen je še v primeru **motý*, če drži domneva, po kateri je naglaševanje I ed. ohranjeno v tvorbi **motýka*, ki je prav tako ime orodja. Histerokinetični NV je glede na strpus. *maldūnin*, gr. primere tipa *ἰθύς* in nadaljnje psl. tvorbe tipa **bogýni^d* verjetno

prvoten v vseh izprivedniških tvorbah; progresivno-premični primeri tipa **l'ûby* so torej analogni po progresivno-premičnih pridevnikih tipa **l'ûbb*.

3.5 Razlikovanje med psl. progresivno-premičnim, ki temelji na starejšem baritonem, in regresivno-premičnim NV, ki temelji na ide. histerokinetičnem, je mogoče v sln. primerih, ki so zaradi glasovne strukture ostali trizložni. V primeru posplošitve naglaševanja T ed. in vzpostavitve *-i*-osnove izkazuje primer nar. *ljûbav* mladi akut, primeri tipa *obřv* pa premaknjeni cirkumfleks. V primerih tipa *obřv* je na osnovi sln. nar. gradiva možno misliti na nekdanjo oksitonezo stranskosklonskih oblik. V hrv. in srb., kjer se je v večini primerov posplošilo naglaševanje T ed., je razlika prav tako razvidna le iz trizložnih primerov, npr. *arděkva* : *đbrva*. V primerih, ki imajo danes dvožložne stranskosklonske oblike, na osnovi naglasnih pojavov ni več mogoče razlikovati med tema dvema NV. Po posplošitvi naglaševanja T ed. (v okviru progresivno-premičnega NV je treba upoštevati levi umik tipa R ed. **cbrkǫve* > **cbrk(p)ve*) je namreč s sovpadom novega akuta in cirkumfleksa na kračini v hrv. in srb. prišlo do sovpada indikacij. Sln. gradivo tu ne more razrešiti problema, ker se je v naslednikih, ki pripadajo *-a*-jevski sklanjatvi, iz ne povsem jasnih razlogov²²⁷ novi cirkumfleks morfoložiziral celo v primerih, v katerih pričakujemo mladi akut, prim. *bětva*, nar. *žělva*. V večini primerov je na osnovi narečnega gradiva dokazljiva le nekdanja oksitoneza. Dejstvo, da nekateri rus. primeri izkazujejo baritonezo (*bótovb*, *cérkovb*), drugi pa oksitonezo (*morkóvb*), je posledica mladih paradigmatskih izravnjav, ki niso potekale v plasteh, temveč v vsakem primeru posebej.

3.6 Razvoj ide. NV v psl. **-y/-bv*-osnovah sledi načelom, znanim iz razvoja naglaševanja ostalih atematskih osnov. Če je ide. vzorec (akrostatičnega, protero- ali holokinetičnega tipa) vseboval korenko naglašene oblike (krepkih sklonov), se je naglas v psl. (kakor tudi v balt.) posplošil na korensem samoglasniku. Če je bil ta prvotno dolg in akutiran, se je takšno naglaševanje ohranilo v psl. nepremičnem NV z akutiranim korenkim samoglasnikom, prim. I ed. **čûdo*, R **čûdese*,²²⁸ **sěme*, R **sěmene*,²²⁹ **kāmy*, R **kāmene*,²³⁰ **māti*, R **mātere*. Ide. histerokinetični NV v psl. ohranja končniško naglašene oblike I ed. in šibkih sklonov, medtem ko na priponi naglašene večžložne oblike krepkih sklonov (T ed., I mn.) utrpijo levi naglasni umik in metatonijo. Tako je nastal psl. regresivno-premični NV, npr. I ed. **korě*, R **korené*, T **kòrenb* > **kòrenb*,²³¹ I ed. **đbt'î*, R **đbt'eré*, T **đbt'erb* > **đbt'erb*. Nasledniki ide. akrostatičnega, (protero- ali) holokinetičnega vzorca s kratkim korenkim vokalizmom, ki se na neki predstopnji praslovanščine od primerov kasnejšega

²²⁷ Možnost razlage, ki pa ne prepričuje, navaja SOVRE, *Filologiska meddelanden från Ryska institutet vid Stockholms högskola* 1958/1, 15 ss. Glej dalje v besedilu.

²²⁸ Glej *Razprave drugega razreda SAZU XV* (v tisku).

²²⁹ Glej *Linguistica XXXIII*, 227 ss.

²³⁰ Glej *SSJLK XXIX*, 29 ss.

²³¹ Psl. novi akut na prvem zlogu trizložne oblike ali predložne zveze metatonira v (stari) cirkumfleks, če naglasni vzorec vsebuje trizložne končniško naglašene oblike. Argumentacija v *SSJLK XXIX*, 33 s.

nepremičnega NV z akutiranim korenskim samoglasnikom razlikujejo le v intonaciji, podležejo polarizaciji v tistih oblikah, ki so znotraj regresivno-premičnega NV utpele levi naglasni umik, npr. T ed. **krěmenb* → **kreměnb* (ob I ed. **krěmy*) zaradi umika **korěnb* (> **kōrenb*) > **kōrenb*.²³² Na ta način so nastale različice psl. progresivno-premičnega NV. Polarizacija ne nastopi pri osnovah na -es- in -men- srednjega spola, ki so v ide. sodile le v akrostatični in proterokinetični vzorec, prim. R ed. **slōvese*, R ed. **věrmene*.²³³ Ker so ide. predhodniki psl. *-y/-bv-osnov od ostalih bogatejši za mezostatični vzorec tipa I ed. **sŭek' rŭH₂-s*, R **sŭek' rŭH₂-(e)s*, izkazuje praslovanščina dodatni regresivno-premični NV, ki nikdar ni imel končniško naglašanih (večzložnih) oblik. Ta NV, ki je primerljiv z NV psl. tipa **oldŭ*^v, je pri -y/-bv-osnovah s kratkim in cirkumflektiranim korenskim vokalizmom nekdanjega holokinetičnega vzorca povzročil polarizacijo v vseh večzložnih oblikah primerov z izhodiščno posplošenim naglaševanjem korenskega samoglasnika.

ZUSAMMENFASSUNG

Im Aufsatz wird die Akzentuierung der urslav. *-y/-bv-Stämme und ihr indogermanischer Ursprung behandelt. Durch den Vergleich von relevantem Material der slavischen Tochtersprachen einerseits und demjenigen der anderen indogermanischen Sprachen, lassen sich folgende Schlußfolgerungen ziehen.

1. Bei den im NSg einsilbigen Beispielen **krŷ*, G. **krbvě* 'Blut' und **brŷ*, G **brbvě* 'Augenbraue' ist die uridg. Mobilität beibehalten, wobei sich der urslav. Zirkumflex durch das uninterpretierte Meilletsche Gesetz erklärt.

2. Bei den im NSg zwei- oder mehrsilbigen Stämmen lassen sich im Urslavischen vier Akzentparadigmen (weiter AP) unterscheiden. Ihr Ursprung basiert auf den uridg. Akzent-Ablautklassen bzw. auf ihren voreinzelsprachlichen Vereinfachungen. Bei der Entstehung der urslavischen AP hat wie bei den anderen urslav. (und uralt.) Stammklassen die Quantität bzw. die aus den Quantitätsunterschieden folgende Intonation der betonten und unbetonten Silben mitgewirkt.

a) Die Beispiele mit langem Wurzelvokalismus, worin voreinzelsprachlich der Akzent auf der Wurzelsilbe verallgemeinert wurde (uridg. akrostatisches oder proterokinetisches AP) gehören dem urslav. proton-immobilen AP (Typ a) an, z.B. urslav. **žěmy* für uridg. **g^hérH₂-nō*, G **g^hrH₂-nuŷ-és*. Hierher schlossen sich jene germanischen und romanischen Lehnwörter an, die ins Slavische mit langem Wurzelvokalismus (und mit aus der Quellsprache stammender Anfangsbetonung) entlehnt worden waren, z.B. **bŭky* 'Buche, Buchstabe'.

b) Der Parallelismus zwischen urslav. **svekrŷ*, G **svěkrbve* und ai. *śvaśrŭh* urgerm. **swegrŭ-* (ags. *sweger*, ahd. *swigar*) 'Schwiegermutter' und dem ursprünglich ebenso mezzostatischen Typ *vrkŭh* (urslav. **oldŭ*, G **óldbje*) weist darauf hin, daß das urslav. regressiv-mobile AP lautgesetzlich nach dem Stangschen Gesetz entstanden ist. Das ursprüngliche **sŭek' rŭH₂s*, G **sŭek' rŭHes* ergibt erwartungsgemäß urslav. **svekrŷ*, G **svěkrbve*.

²³² Glej *SSJLK* XXIX, ss.

²³³ Glej *Linguistica* XXXIII, 227 ss.

c) Das urslav. progressiv-mobile AP (Typ c), beispielsweise NSg **l'ûby*, G **l'ubvė* »Liebe« (belegt im Mittelbulg., nachweisbar aus dem slavischen Vergleichsmaterial), entstand durch die Polarisierung aus dem vorurslav. anfangsbetonten AP **l'ėubhō*, G **l'ėubhuęes*. Diese Anfangsbetonung scheint analog nach den dazugehörigen Adjektiven, vorurslav. **l'ėubha-* > urslav. **l'ûbb*, f. **l'ubǎ*, n. **l'ûbo* »lieb« eingeführt worden zu sein. Die Polarisierung, die in allen drei- oder mehrsilbigen Formen auftritt, wurde durch die Akzentzurückziehung im Typ b hervorgerufen. Hierher schlossen sich jene germanischen und romanischen Lehnwörter an, die ins Slavische mit kurzem Wurzelvokalismus (und mit aus der Quellsprache stammender Anfangsbetonung) entlehnt worden waren, z.B. N **cirky*, **cerky* u. ähl., G **cbrkbvė* 'Kirche'.

d) Der Typ **obrŷ* (der Zirkumflex ist aus Systemgründen anzusetzen), G **obrŷvė* 'Augenbraue' mit der Variante **pbstrŷ*, G **pbstrŷvė* 'Forelle' ist aus dem uridg. hystero-kinetischen AP entstanden, s. unten. Der Zirkumflex im ASg **ōbrŷvb*, **pōstrŷvb* läßt sich zweifelsfrei im sln. *obřv*, *pořv* (gegenüber *svěkrva*) nachweisen. Der Typ **pbstrŷ* findet sich in den Beispielen, welchen die urslav. oxytonierten (thematischen) Adjektive zugrundeliegen. Bei den deadjektivischen Bildungen dieses Typs würde man aufgrund des Vergleichsmaterials der anderen idg. Sprachen nur die Kontinuante der uridg. Hystero-kinese erwarten. Im Urslav., wo erwartungsgemäß nur das AP des Typs **pbstrŷ* zu erwarten wäre, findet sich daneben das AP des Typs **l'ûby*. Daraus ist zu schließen, daß die urslav. Verteilung sekundär, aufgrund der Akzentuierung von zugrundeliegenden Adjektiven, entstanden ist.

Die Veränderungen, wonach die urslav. AP der behandelten Nominalstämme entstanden sind, folgen denselben Prinzipien, die bei der Entwicklung von anderen uridg. athematischen Nominalstämmen Richtung Urslavisch zu beobachten sind. Die Erhaltung der (nach)grundsprachlichen Wurzelbetonung der Beispiele mit langem (vorurslav. akutiertem) Wurzelvokalismus (**žbrny*) ist mit der Erhaltung der Wurzelbetonung in den Beispielen **kāmy*, **čūdo*, **āgnę* usw. zu vergleichen. Die Entwicklung des urslav. regressiv-mobilen AP des Typs **svekrŷ*, G **svėkrŷvė* aus uridg. mezzostatischem AP läßt sich mit derselben Entwicklung im Typ urslav. **oldŷ*, G **ōldbje* (ai. *vŕkŷh*, G *vŕkyāh*) gleichsetzen. Das urslav. progressiv-mobile AP (**l'ûby*, G **l'ubvė*, A **l'ubvŷvb*) entstand durch die Polarisierung aus der nachgrundsprachlichen Wurzelbetonung der Beispiele mit kurzem (vorurslav. zirkumflektiertem) Wurzelvokalismus. Durch die Polarisierung entstand auch das progressiv-mobile AP in dem Beispiel **krėmy*, G **kremenė*, A **kremėnb*. Die uridg. Hystero-kinese, die im Typ **obrŷ*, G **obrŷvė* erhalten ist (= **dbt'ŷ*, G **dbt'erė*), wurde im Urslav. weiterentwickelt, indem der Iktus in den Kontinuanten der uridg. dreisilbigen starken Kasus nach Stang'schem Gesetz zurückgezogen wurde. Die auf diese Weise entstandene neoakutierte Intonation erlitt die Metatonie A **ōbrŷvb* > **ōbrŷvb* nach der folgendermaßen lautenden Regel: Der urslav. Neoakt wird in der ersten Silbe einer dreisilbigen Wortform zum Zirkumflex, falls (und nur dann) innerhalb desselben Paradigmas dreisilbige endbetonte Formen vorhanden sind. Detailliert über die Regel an anderer Stelle.

Die urslav. drei- und mehrsilbigen -y/-bv- Stämme verfügen über vier AP, indem bei den anderen urslav. athematischen Nominalstämmen nur je zwei oder je drei AP zu beobachten sind. Die Erklärung dieser Tatsache liegt darin, daß bei den -y/-bv- Stämmen neben üblichen Ausgangsparadigmen bei einigen Beispielen aus dem uridg. mezzostatischen AP auszugehen ist, was bei den anderen athematischen Stämmen nur noch im Typ *vŕkŷ* der Fall ist.